

ORVOSI KÖNYVTÁRAK

• MEDICAL LIBRARIES •

2023/3

A Magyar Orvosi Könyvtárak Szövetségének hivatalos lapja
Official Journal of the Hungarian Medical Library Association
2023. szeptember, 20. (63.) évfolyam, 3. szám

Az Orvosi Könyvtárak rovatainak tartalmi ismertetése | *Description of the Sections*

HÍREK | *NEWS*

Rövid tudósítások a könyvtárüggyel, egészségüggyel, kórházüggyel kapcsolatos újdonságokról

MOKSZ | *HMLA*

Cikkek a MOKSZ egészséget érintő általános kérdésekről

ESEMÉNYEK | *EVENTS*

Tudósítások a MOKSZ által szervezett, vagy MOKSZ tagok részvételével lezajlott rendezvényekről

HONLAP | *WEBSITE*

A MOKSZ honlapjának fejlesztéséről, érdekességeiről, újdonságairól szóló információk

KÉPZÉS, TOVÁBBKÉPZÉS | *EDUCATION, TRAINING*

Általános információk, tudósítások a MOKSZ által szervezett képzésekről, továbbképzésekről

BESZÁMOLÓ | *REPORT*

Tudósítások szakmai eseményekről

TUDOMÁNYMETRIA | *SCIENTOMETRICS*

Újdonságok a tudománymetria témaköréből

EREDETI KÖZLEMÉNY | *ORIGINAL ARTICLE*

Új, korábban máshol nem publikált tudományos eredmények bemutatása

ÖSSZEFOGLALÓ KÖZLEMÉNY | *REVIEW ARTICLE*

Egy adott kutatás (kutatási irányzat) által elért eredmények összegzése

REFERÁTUM | *REVIEW*

Tartalmi ismertetés cikkekről, művekről, az eredeti szerző eredményeinek, érveinek bemutatásával

KIÁLLÍTÁS | *EXHIBITION*

Beszámolók a MOKSZ tagjai által rendezett, vagy más – egészségüggyel, könyvtárral kapcsolatos – kiállításokról

INNEN-ONNAN | *BRIEF COMMUNICATION*

Beszámoló orvosi könyvtárakat, egészségügyet, orvostudományt érintő, közérdeklődésre számot tartó projektekről, jelenségekről, eseményekről

ÉRDEKESSÉG | *CURIOSITY*

Könyvtárakkal, könyvtárosokkal, neves tudósokkal, tudományterületekkel kapcsolatos, egyedi nézőpontból összeállított írások

ELMONDOM HÁT MINDENKINEK | *SO I'LL TELL EVERYONE*

Magánvélemények, privát gondolatok világunkról és a benne zajló eseményekről

ÉVFORDULÓ | *ANNIVERSARY*

Neves egyéniségek, rangos események jubileumai az orvosi könyvtárak, az egészségügy, az orvostudomány területéről

KÖZTÜNK ÉLNEK | *LIVING AMONG US*

Tudósítások környezetünkben élő népszerű, vagy kevésbé ismert, de az orvosi, egészségügyi, könyvtári szakterületen egyedi tevékenységet végző személyekről

ELŐDEINK | *PREDECESSORS*

Visszatekintés már nem dolgozó, vagy már nem élő könyvtárosaink életútjára

LÉLEKHÚR | *SOUL STRING*

Az egészségügy területén dolgozó, de valamely művészeti ágban is otthonosan mozgó munkatársak bemutatása

ÖTLETBÖRZE | *BRAINSTORMING*

Könyvtáraink fejlődését, napi munkáját segítő tapasztalatok megosztása

KÖNYVISMERTETÉS | *BOOK REVIEW*

Orvoslással, egészségüggyel kapcsolatos frissen megjelent, vagy ritkaságnak számító antik könyvek bemutatása

NEKROLÓG | *NECROLOGY*

Emlékezés közelmúltban elhunyt munkatársaink életútjára

NÉVJEGY | *INTRODUCTION*

Bemutatók a MOKSZ könyvtárak munkatársai számára

Benevolo lectori salutem

I dei őszi lapszámunk beköszöntőjét három BUDDHA-gondolatra fűztem fel, mert nem lehet véletlen, hogy épp most kerültek a látóterembe. Ezek a gondolatok segítettek megformálni a sajátjaimat. Íme az első:

*„Aminek kezdete van, véget is ér egyszer.
Békélj meg ezzel, s minden jóra fordul.”*

Bizony, ideje megbékélnünk vele, hogy az élményekkel, kalandokkal teli, pihentető nyárnak vége. Jönnek a munkával, tanulással, új tennivalókkal teli napok. Szövetségünk tisztújítása után különösen igaz ez, hiszen rengeteg megoldásra váró feladat áll előttünk. Újonnan felállt elnökségünk azonban megbékélt ezzel a ténynyel, és máris munkához látott. Így az ősz elején, amikor nem csak a hőhullámok, de az eddig előttünk álló bizonytalanság hullámai is csitulnak, az aggodalmakat célszerű és időszerű arra az erős hitre cserélnünk, hogy minden jóra fordul!

Májusi országos értekezletünk megrendezése már önmagában is sikernek könyvelhető el az elmúlt évek „beteges” elszigeteltsége után. A jó hangulatban telt nap során szakmai ismeretek mellett a közösség összecsengő döntése alapján választott új elnökséggel is gazdagodtunk, melynek tagjaival már a választást követő napon elindult az együtt-gondolkodás. Ide kívánczok a második Buddha-gondolat:

*„Azok, akiket a nyári forróság kínoz, az őszi teliholdra áhítoznak,
meg se ijednek a gondolattól, hogy közben életük száz napja örökre elmúlt”*

Új elnökségünk tagjai egészen biztosan nem tartoznak az említettek közé. Bár nyilván mi is szenvedtünk a forróságtól és hűsebb napokra vágytunk, de a Buddha által említett elmúlt száz – vagy még több – napunkban nem kellett attól tartanunk, hogy azok nyomtalanul, haszontalanul múlnak el. A választás utáni jogi teendők, az átadás-átvétel hivatalos procedúrája ugyan beárnyékolta a nyaralás gondtalan napjait, de jó érzéssel végeztük el a munkát, mert ezzel sikerült „rendezni végre közös dolgainkat” – hogy egy másik klasszikusra is utaljak. A harmadik Buddha-idézet ezt a gondolatmenetet viszi tovább:

*„Két csapdát kell elkerülnünk az igazsághoz vezető úton. Az egyik,
ha nem megyünk végig, a másik, ha el sem indulunk.”*

Utóbbtól már nem kell tartanunk, hiszen a MOKSZ közössége elindult saját, választott útján. Meggyőződésem, hogy a következő oldalakon bemutatkozó új elnökségi tagjaink tudásukkal, tapasztalatukkal és emberi értékeikkel nagyban hozzájárulnak céljaink eléréséhez. Szerteágazó, magas szintű képzettségük, szakmai és emberi kvalitásuk, jobbitó szándékuk garanciának tekinthető arra, hogy végig is megyünk a magunk által kijelölt úton. Már csak az a kérdés, hogy lesznek-e jószándékú, segítő, támogató útitársaink.

GACSÁLYI TÖLGYESI ÁGNES
főszerkesztő,
a MOKSZ elnöke

Tartalom

ROVATOK TARTALMI ISMERTETÉSE 2

SZERKESZTŐI ELŐSZÓ
/ GACSÁLYI TÖLGYESI ÁGNES 3

TARTALOM 4

HÍREK 6

MOKSZ
**Országos értekezlet – MOKSZ tisztújító
közgyűlés 2023. május 25.** / GACSÁLYI
TÖLGYESI ÁGNES 9

**Újonnan választott vezetőink
bemutatkozása**
/ BALÁZSNÉ BALOGH ILDIKÓ 12

/ VESZPRÉMI KÁROLYNÉ, ILDIKÓ 13

/ KRANCZICKI ORSOLYA 15

/ NÁDAS ORSOLYA ERZSÉBET 16

/ ZACHÁR KRISZTINA 17

/ ORBÁN ZSÓFIA 19

/ ALEXI ANNA 22

/ BEDE JÓZSEFNÉ 23

/ WINKLER BEA 25

**Békésben önmagammal – 47 év egy közösség
szolgálatában** / GACSÁLYI TÖLGYESI ÁGNES 27

ÖSSZEFOGLALÓ KÖZLEMÉNY
**A mesterséges intelligencia potenciális
szerepe az orvosi könyvtárosi munkában**
/ PIRMAN TAMÁS 30

**Katona-egészségügyi pavilon a Bécsi
Világkiállításon** / POGÁNYNÉ DR. RÓZSA
GABRIELLA (PHD) 33

REFERÁTUM
**Az automatikus és az emberi indexelés
különbségei az *NLM Medical Text Indexer*
(MTI) vizsgálatának segítségével: elő-
zetes tanulmány** / VIZVÁRI DÓRA 42

KÖNYVISMERTETŐ
**Szöveglelő – Találd meg magad az
irodalomban!** / DR. G. TÓTH ANITA 45

SZERZŐI ÚTMUTATÓ 48

Contents

CONTENTS of the COLUMNS	2
EDITORIAL PREFACE / ÁGNES GACSÁLYI TÖLGYESI	3
CONTENTS	4
NEWS	6

(fotó: Brátán Vera)

HMLA <i>National Meeting – MOKSZ Renewal Assembly 25th May 2023</i> / ÁGNES GACSÁLYI TÖLGYESI	9
<i>Introduction of our newly elected leaders</i> / ILDIKÓ BALÁZSNÉ BALOGH	12
/ KÁROLYNÉ VESZPRÉMI, ILDIKÓ	13
/ ORSOLYA KRANCZICKI	15
/ ORSOLYA ERZSÉBET NÁDAS	16
/ KRISZTINA ZACHÁR	17
/ ZSÓFIA ORBÁN	19
/ ANNA ALEXI	22
/ JÓZSEFNÉ BEDE	23
/ BEA WINKLER	25
<i>At peace with myself – 47 years serving a community</i> / ÁGNES GACSÁLYI TÖLGYESI	27
REVIEW ARTICLE <i>The potential role of artificial intelligence in medical librarianship</i> / TAMÁS PIRMAN	30
<i>Military health pavilion at the International Exhibition 1873 in Vienna</i> / GABRIELLA POGÁNYNÉ DR. RÓZSA (PhD)	33
REVIEW <i>Automated indexing using NLM's Medical Text Indexer (MTI) compared to human indexing in Medline: a pilot study.</i> / DÓRA VIZVÁRI	42
BOOK REVIEW <i>Text finder – Find yourself in literature!</i> / DR. ANITA G. TÓTH	45
AUTHOR GUIDELINES	48

Hírek

Idén is átadták a Szent-Györgyi Albert Orvosi Díjat

(kép: szentgyorgyalbertorvosidij.hu)

Az éppen 130 évvel ezelőtt született SZENT-GYÖRGYI ALBERT 1937-ben orvosi és fiziológiai Nobel-díjat kapott tudományos munkássága elismeréseképpen. Nyolcvan évvel ezután, 2017-ben pedig nevével fémjelzett díjat hívott életre a Goodwill Pharma az Egészségért Közhasznú Alapítvány. A díjjal egyrészt az orvosok, másrészt a páciensek fejezhetik ki köszönetüket a legelhivatottabbaknak. A díjra olyan szakembereket lehet jelölni, akik cselekedetükkel megmentették betegük életét, vagy a mindennapi orvosi munkájuk során olyan elhivatottsággal praktizálnak, melyben rendkívüli odaadással, tudományos igényességgel és humanitárius szemlélettel segítenek a hozzájuk fordulóknak.

Az elismerést a Nobel-díj ihlette. Évente országosan hét közönségszavazás, egy életműdíj és egy szakmai különdíj kerül átadásra. Az elismerésre idén közel 2500 orvost jelöltek, akikre összesen több mint 150 000 szavazat érkezett.

Az elmúlt két évben a világszerte a virtuális térbe szorította az eseményt, idén azonban ismét rangjához méltó ünnepség keretében adták át a díjakat az MTA különtermében, ahol még Szent-Györgyi Albert özvegye, MARCIA SZENT-GYÖRGYI is gratulált – videóüzenetben – a díjazottaknak.

(forrás: <https://www.noklapja.hu/aktualis/2023/04/20/atadtak-a-szent-gyorgyi-albert-orvosi-dijakat/>)

Könyvtári együttműködés az egészségügyi álhírek és áltudományos írások kiszűrésére

A *medicalonline.hu* július 19-én közzétett híre szerint a megállapodás több ponton érinti az egészségügyet is. Az egyik ilyen, hogy nyelvi modellek segítségével tervezik megtalálni és kiszűrni az egészségügyi álhíreket és áltudományos írásokat.

Az együttműködés keretében az Országos Széchényi Könyvtár (OSZK) az interneten fellelhető válogatott és előfeldolgozott magyar nyelvű szövegeket szolgáltat a szegedi kutatóknak. A Szegedi Tudományegyetem (SZTE) mesterségesintelligencia-kutatói ezeket a híreket az év elején indult, *Álhírek, áltudományos nézetek nyelvészeti azonosítása* című projektjükben használják majd fel oly módon, hogy a fellelt szövegekből nyelvi modelleket építenek, amelyek segítenek megtalálni és kiszűrni az egészségügyi álhíreket és áltudományos írásokat. Az együttműködés keretében az SZTE kutatói olyan eszközöket fejlesztenek az OSZK számára, mint például az automatikus tárgyszavazó, amelynek segítségével automatikusan megállapítható, hogy mi van egy képen, illetve, miről szól az adott dokumentum.

Az együttműködés másik, egészségügyet érintő momentum a *Karikó-gyűjtemény* építése, amelyben a Szegedről indult világhírű tudós pályafutásáról és életéről szóló hírek kapnak helyet. Nemzeti könyvtárunk vállalja a gyűjtemény szakszerű archiválását, illetve könnyen használható keresőfelületet biztosít, amelynek segítségével bárki böngészheti a Karikó Katalinról szóló híreket és információkat, adatokat (<https://u-szeged.hu/karikokatalin>).

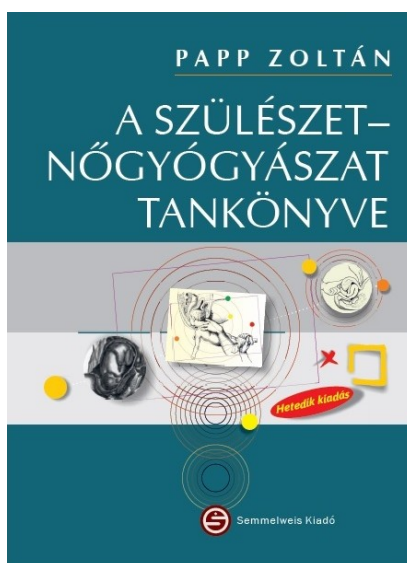
(forrás: <https://medicalonline.hu/>)

Megújul a klasszikus nőgyógyászati tankönyv

A hazai orvosi szakfolyóiratok neves reprezentánsa, az *Orvosi Hetilap* adta hírről, hogy szeptemberben megjelenik DR. PAPP ZOLTÁN, a Semmelweis Egyetem Szülészeti és Nőgyógyászati Klinikájának egykori igazgatója *A szülészeti-nőgyógyászati tankönyve* című – immár 7. kiadást megért műve. Amint azt szakkönyvtáros kollégáink is tudják – hiszen orvosi könyvtáraink polcainak jól ismert darabjai – a szerző az első négy kiadást társszerzőkkel készítette el, az 5. kiadás pedig már egyszerűsítőként jelent meg 2017-ben. A 6. és a most megjelenő 7. kiadás megerősíti azt a tényt, hogy a frissített információkkal, a mindenkori legmodernebb tudásanyaggal bővített szakkönyvekre mindig van kereslet.

Így gondolja ezt a Semmelweis Kiadó is, amely vállalkozott az újabb kiadásra. Ahogy az ismertetőben olvashatjuk:

„a szerző a korábbi hibák és elavult részek kigyomlálása után figyelembe vette a szülészeti-nőgyógyászatnak a 21. század első negyedében időtállóan ítélt eredményeit,

megfűszerezve a legfrissebb genetikai felfedezések klinikai relevanciájával.” Dr. Papp Zoltán most kiadásra kerülő művét utolsó kiadásnak, egyben szellemi hagyatékának tekinti.

Dr. Papp Zoltán professzort, a Baross utcai klinika egykori igazgatóját éppen egy évvel ezelőtt érte az a megtiszteltetés, hogy szakterületének egyik legjelentősebb nemzetközi tudományos folyóirata, az *American Journal of Obstetrics and Gynecology* (AJOG) a szülészeti-nőgyógyászat nagyjai közé választotta. Ahogy a *Giants in Obstetrics and Gynecology* riportsorozatban megfogalmazták, Dr. Papp Zoltán „az orvoslás gyakorlatát megváltoztató egyéniségek egy szűk, de annál fontosabb csoportjának tagja”.

(forrás: <https://www.orvosihetilap.com>)

A magyar szemészet kiemelkedő egyénisége, Dr. Süveges Ildikó kapta a Markusovszky Lajos-emlékérmét

Idén 130 éve, hogy elhunyt DR. MARKUSOVSKY LAJOS, a modern magyar egészségügyi oktatás egyik megszervezője, a Magyar Tudományos Akadémia tagja, aki 166 évvel ezelőtt megalapította máig megjelenő szaklapunkat, az *Orvosi Hetilapot*. A folyóirat szerkesztősége 62 évvel ezelőtt – az Egészségügyi Dolgozók Szakszervezetével és az Ifjúsági Lap- és Könyvkiadó Vállalattal közösen – nevével fémjelzett elismerést alapított a kiemelkedő klinikai tudományos munkásságuk mellett az Orvosi Hetilap érdekében is önzetlenül munkálkodó orvos-személyiségek részére. Az elismeréshez PATÓ RÓZA szobrászművész (1934–2018) készített emlékérmét, melyet immár 1961

óta a névadó születésének évfordulóján adnak át ünnepi emlékülés keretében. A 2023. évi Markusovszky Lajos-emlékérmét a magyar szemészet kiemelkedő orvosegyénisége, DR. SÜVEGES ILDIKÓ professzor vehette át, aki „A génterápiás kezelések jövője a szemészetben” címmel nagyszerű előadást tartott az alkalom tiszteletére. Professzor Aszszonynak szívből gratulál és jó egészséget kíván az Orvosi Könyvtárak szerkesztősége.

(forrás:

<https://www.orvosihetilap.com>)

Elhunyt Dr. Bényei Miklós

Nagy veszteség érte a magyar, határon inneni és határon túli könyvtárosságot DR. BÉNYEI MIKLÓS (1943–2023) igazi tudós könyvtáros, történész, az MTA Doktora, a debreceni Méliusz Juhász Péter Könyvtár nyugalmazott igazgatóhelyettese és a Debreceni Egyetem címzetes egyetemi tanára elhunytával. Bényei Tanár Úr kiterjedt kutatói munkássága során a könyvtárügy és a magyar művelődéstörténet, valamint a debreceni és Hajdú-Bihar vármegyei helytörténet számos kérdéskörét, illetve annak elméletét, módszertanát dolgozta fel. Aktív tagja, vezetője, vezetőségi tagja volt a Magyar Könyvtárosok Egyesületének, ezen belül pedig a Bibliográfiai és a Helyismereti Szekciónak. Elméletalkotó, oktatói, kutatói és könyvtáros tevékenysége fontos fejezete a könyvtári tudományos életnek, maradandó szellemi hagyatéka előtt tisztelettel és szeretettel adóznak az orvosi könyvtárosok is.

(forrás: KATALIST)

Elhunyt Dr. Kovács Ilona

2023. május 2-án, életének 85. évében elhunyt DR. KOVÁCS ILONA, az OSZK Hungarika Dokumentációs Osztályának nyugalmazott vezetője, akinek neve nem csupán saját jelentős szakmai gyakorlati, illetve tudományos munkássága okán ismert hazai és külföldi könyvtári körökben, hanem a *Kovács Máté Alapítvány* életre hívójaként úgyszintén jelentős. Az

Alapítványt édesapja, DR. KOVÁCS MÁTÉ, a Debreceni Egyetemi Könyvtár és az Akadémiai Könyvtár néhai igazgatója, 1956 és 1972 között az ELTE Könyvtártudományi Tanszék vezetője emlékére, szerteágazó szellemi hagyatékának gondozására, feldolgozására valamint a tudományos munka támogatására hozta létre fivérével, IFJ. KOVÁCS MÁTÉVAL közösen.

Dr. Kovács Ilona tevékenységét több kitüntetéssel ismerték el, emlékét kollégái, tanítványai, az Alapítvány által támogatott és díjazott könyvtársok mellett maga a MOKSZ is szeretettel és tisztelettel őrzi.

(forrás: <http://www.kovacsmatealapitvany.hu/node/252>)

Orvosi-életteni és fizikai Nobel-díj 2023

(fotó: SZTE - Wikimedia)

Karikó Katalin 2021-ben az SZTE-en Szent-Györgyi Albert szobra mellett

Lapzártakor érkezett a hír, hogy a Svéd Királyi Akadémia a 2023-as orvosi-életteni Nobel-díjat KARIKÓ KATALINNAK és amerikai kutatótársának, DREW WEISSMAN-nak ítélte, akik nukleozid-módosítással kapcsolatos úttörő eredményei alapvetően megváltoztatták az mRNS és az immunrendszer kölcsönhatásának megértését, hozzájárultak a vakcinák példátlanul gyors fejlesztéséhez a modern kor egyik legsúlyosabb, emberi egészséget fenyegető veszélye, a Covid-19 pandémia idején.

Karikó Katalin 1955-ben született Kisújszálláson, a Szegedi Tudományegyetem biológia szakán diplomázott, majd PhD tudományos fokozatát is itt szerezte meg. Az MTA ösztöndíjasaként kutató az SZBK Biofizikai Intézetének nukleotid kémiai laboratóriumában, majd a philadelphiai Temple Egyetemen és a bethesdai Egészségtudományi Egyetemen. Dolgozott a Pennsylvanai Egyetemen, majd a BioNTech RNA Pharmaceuticals alelnöke lett. 2021 óta az SZTE kutatóprofesszora és a Pennsylvanai Egyetem adjunktusa.

Karikó Katalin SZENT-GYÖRGYI ALBERT és KERTÉSZ IMRE mellett a harmadik, aki magyar állampolgárként kapta meg a világ legrangosabb tudományos díját, szintén harmadik orvosi-életteni Nobel-díjas magyar, ugyanakkor ő az első Nobel-díjas magyar nő.

Emlékeztetőül a magyar és magyar születésű Nobel-díjasok:

- LÉNÁRD FÜLÖP (kémiai Nobel-díj, 1905)
- SZENT-GYÖRGYI ALBERT (orvosi, 1937)
- HEVESY GYÖRGY (kémiai, 1943)
- BÉKÉSY GYÖRGY (orvosi, 1961)
- WIGNER JENŐ (fizikai, 1963)
- GÁBOR DÉNES (fizikai, 1971)
- HARSÁNYI JÁNOS (közgazdasági, 1994)
- OLÁH GYÖRGY (kémiai, 1994)
- KERTÉSZ IMRE (irodalmi Nobel-díj, 2002)
- HERSKÓ FERENC (kémiai, 2004)
- KARIKÓ KATALIN (orvosi Nobel-díj, 2023)
- KRAUSZ FERENC (fizikai Nobel-díj, 2023)

A fizikai Nobel-díjat is egy magyar származású, napjainkban Németországban élő kutató, KRAUSZ FERENC kapta, megosztva két tudóstársával, PIERRE AGOSTINI és ANNE L'HUILLIER francia kutatókkal. Krausz Ferenc, az atófizika egyik úttörője, kutatási eredményeit számos területen hasznosítják, köztük a gyógyászatban és a lézeres vizsgálatoknál. A 2023-as fizikai Nobel-díj hivatalos indoklása szerint a kitüntetettek „*az anyagban lévő elektronok dinamikájának tanulmányozására szolgáló attosekundumos fényimpulzusokat létrehozó kísérleti módszerekért*” kapják az elismerést.

(forrás: telex.hu, portfolio.hu)

2023. & 05. 25.

Országos értekezlet – MOKSZ tisztújító közgyűlés

2023. május 25.

GACSÁLYI TÖLGYESI ÁGNES

g.tolgyag@gmail.com

A Magyar Orvosi Könyvtárak Szövetsége négyévente, alapszabálya által előírt tisztújítása idén vált esedékessé. A 2019-ben megválasztott elnökség és ellenőrző bizottság tagjainak mandátuma lejárt, ezért Országos Értekezletre hívtuk tagjainkat.

Az eseményre 2023. május 25-én került sor Budapesten, a *Semmelweis Egyetem Elméleti Orvostudományi Központ* Hevesy termében. Két meghatalmazás mellett a tagság közel 70%-a személyesen megjelent, ez egyértelműen biztosította a határozatképességet.

Délelőtti program

Az Országos Értekezlet délelőtti programjának moderátora POGÁNYNÉ DR. RÓZSA GABRIELLA volt, aki a folyamatos jelenre, mint vezérgondolatra fűzte fel bevezetőjét. Mint mondta: *„a jelen pillanata átcsúszik a múltba, építi gyökereinket és táplál minket, hiszen a gyökér nélküli fa nem életképes, a pillanat a jelen, a miben élünk, őrizzük hagyományainkat, megküzdünk*

az elemekkel, a nehézségekkel és folyamatosan építjük a tegnappra és a mára a jövőnkét. Orvosi könyvtárosként, MOKSZ-ként, intézményeink és kutatóink támogatójaként.”

A programban két szakmai előadás hangzott el. Először TAKÁCS DÁNIEL, az ELTE ÁJK könyvtárvezetője egy nagyon aktuális témáról, a mesterséges intelligencia (MI) könyvtári megjelenéséről beszélt. Előadásának már a címe is sokat elárul napjaink dilemmájáról: *Gép az asztal mögött – kolléga lesz-e a Mesterséges Intelligencia?*

SZLUKA PÉTER, a SE Központi Könyvtárának igazgatója is napi aktualitásokról szövegezte *Kutatástámogatás a Semmelweis Egyetem Központi Könyvtárában* címmel.

Bemutkozások

Ezt követően a délutáni választás jelöltjei közül néhányan bemutatták könyvtárukat.

Pogányné Dr. Rózsa Gabriella (PhD)

Takács Dániel

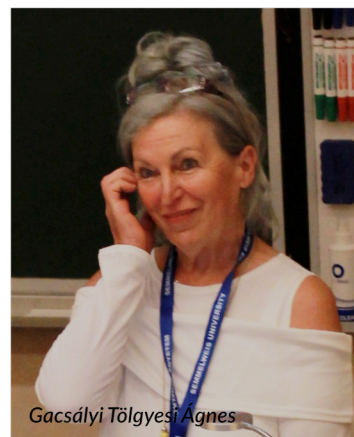
Szluca Péter

Bartl Boglárka és Alexi Anna

Zachár Krisztina

Gacsályi Tölgyesi Ágnes

Orbán Zsófia

ALEXI ANNA és BARTL BOGLÁRKA az EGIS Gyógyszertár könyvtárának múltjáról, jelenéről és jövőjéről adott tájékoztatást.

GACSAÝLI TÖLGYESI ÁGNES a Békés Megyei Központi Kórház könyvtárának, a „tudomány szentélyének” 123 éves történetét mutatta be.

ZACHÁR KRISZTINA (Magyar Honvédség Egészségügyi Központ Tudományos Könyvtára), ORBÁN ZSÓFIA

(SE Egészségtudományi Kar Könyvtára) és WINKLER BEÁTA (Állatorvostudományi Egyetem Hutýra Ferenc Könyvtár, Levéltár és Múzeum) is röviden bemutatkozott a tagságnak.

Ebédszünet

A délutáni tisztújító közgyűlés előtt büféebéddel vendégeltük meg jelenlévő tagjainkat.

Winkler Bea

A szünetben elkapott pillanatok
(fotók: Brátán Vera)

Szluca Péter leköszönő elnök megköszöni a szavazatszámológok munkáját

Tisztújító Közgyűlés

A személyes beszélgetésekre is alkalmat adó ebédszünet után, 13.00-kor kezdetét vette a tisztújító közgyűlés, melynek levezető elnöke SZLUCKA PÉTER volt, aki röviden lezárta a ciklust és megköszönte a leköszönő elnökség munkáját.

Ezt követően a tagság titkos szavazással döntött a következő ciklus elnökségének és ellenőrző bizottságának tagjairól.

A szavazás eredményeként, a tagság döntése alapján a következő négyéves ciklusban funkciót betöltő kollégákat a mellékelt táblázatban soroljuk fel.

Az újonnan felállt elnökség a közgyűlés zárását követően rövid megbeszélést tartott, ahol – adategyeztetés után – kitűzték az első elnökségi ülés időpontját. Az érdemi munka pedig már a közgyűlést követő napon elindult! ■

A MOKSZ új vezetősége

Elnök:	GACSÁLYI TÖLGYESI ÁGNES
Elnökségi tagok:	BALÁZSNÉ BALOGH ILDIKÓ, KRANCZICKI ORSOLYA, NÁDAS ORSOLYA, ORBÁN ZSÓFIA, VESZPRÉMI KÁROLYNÉ, ZACHÁR KRISZTINA
Ellenőrző Bizottsági elnök:	ALEXI ANNA
Ellenőrző Bizottsági tagok:	BEDE JÓZSEFNÉ, WINKLER BEA

A megválasztott új Elnökség és Ellenőrző Bizottság.

fénykép: grafika: Birkán Vera

Újonnan választott vezetőink bemutatkozása

BALÁZSNÉ BALOGH ILDIKÓ

Budapesti Dr. Manninger Jenő Baleseti Központ, Baleseti könyvtár

konyvtar@baleseti.hu

A Baleseti Könyvtárban 1990 óta dolgozom, azóta vagyok orvosi könyvtáros. Az intézet fenntartói, elnevezése folyamatosan változtak az összevonások, szétválások miatt (Országos Traumatológiai Intézet, Országos Baleseti Intézet, Országos Baleseti és Sürgősségi Intézet). 2007-ben az Intézetet összevonták a Péterfy Kórházzal, így a közös intézetnek két orvosi könyvtára lett, megmaradt külön könyvtárnak a Baleseti Könyvtár és a Péterfy Orvosi Könyvtára is. 2014-ben én lettem a Péterfy orvosi könyvtárosa is rész-munkaidőben 2021 márciusáig, a Baleseti Központ újbóli önállóvá válásáig.

(fotó: Brátán Vera)

A Baleseti Könyvtár története

Az Országos Traumatológiai Intézet 1956-ban alakult. Már ebben az évben létrehozták a könyvtárat is, amely szerény traumatológiai könyv- és folyóiratállománnyal rendelkezett. Négyféle traumatológiai folyóirat és 364 részben traumatológiai tárgyú könyv alkotta az állományt. 1975-ben a könyvtár állománya már 3933 könyv és 2560 bekötött folyóirat volt. Az éves gyarapodás elérte a 100-120 kötetet. 131 szaklap járt a könyvtárba magyar, angol, orosz, német és francia nyelvterületekről.

1978-ban a Mező Imre úti (ma Fiumei út) épület rekonstrukciója miatt az intézménynek el kellett költözni. A rekonstrukció idején a könyvtár is a Baross utcai épületben működött egy körülbelül 60 négyzetméteres helyiségben, egésznapos nyitvatartással.

A rekonstrukció 1984-ben fejeződött be, de a könyvtár csak 1986-ban kapott végleges elhelyezést a kórház Szántó Kovács János utcai (ma Dologház utca) – járóbeteg-ellátó – épületének második emeletén.

Ekkor 4 helyiség állt a könyvtár rendelkezésére. A 16 férőhelyes olvasóteremben volt a szabadpolcos könyvállomány, egy speciális, a traumatológiai könyvanyagra kialakított szakrend szerinti elhelyezésben. A folyóiratolvasóban a bekötetlen folyóiratanyag hozzáférhető volt a polcokon és tékázva 2000-ig. A 2000 előtti bekötött folyóiratok a munkaszobából leválasztott raktárhelyiségben, tömör raktározásra alkalmas szekrényben, és polcokon voltak elhelyezve. A könyvtár területéhez tartozott egy 45-50 férőhelyes elő-

dóterem, amely tanfolyamok, konferenciák, előadások megtartására volt alkalmas, röntgenfilmnézővel, vetítési lehetőséggel ellátva. A Könyvtár országos traumatológiai szakkönyvtár volt.

A Péterfy Kórház 2017-ben az Egészséges Budapest Program keretében át szerette volna költöztetni az endoszkópos műtőjét a Baleseti Központba. Ennek elhelyezésére a Könyvtárat szemelték ki, így sajnos el kellett költöznünk egy sokkal kisebb helyiségbe, a kórház udvarán lévő régi épületbe. Az épületet felújították, a földszintjén egy ökomenikus kápolnát terveztek működtetni. Az emeleten kaptunk egy olvasótermet, amely a réginél kisebb, a folyóiratállomány elhelyezése azóta sincs megoldva.

A könyvtárnak 1990-ig nem voltak katalógusai. Ebben az évben készült egy ideiglenes betűrendes katalógus, és párhuzamosan elkezdődött az állomány új szabvány szerinti bibliográfiai leírása. Három katalógus épült: betűrendes, szak- és tárgyszókatalógus.

1991-től elkezdődött a könyvállomány számítógépes feldolgozása is, akkor még egy DOS-os, MICRO ISIS-en alapuló „PCLIB Könyvtári Rendszer”-rel. 2008-ban, már a Péterfy Kórház előfizette könyvtárai számára a *KisTéka* integrált könyvtári rendszert, amelybe konvertálható volt az eddig rögzített állomány is.

Ezt a rendszert használtuk 2013-ig, amikor a Péterfy Kórház is aláírta az együttműködési megállapodást a GYEMSI-vel és csatlakozhattunk a Kórházi Könyvtárak Közös Katalógusa (KÖZKAT) rendszerhez. A NetLib Kft. Szikla-21 IKR szoftverét használhattuk 2017-ig, az ingyenes használat megszűntéig. A Baleseti Központ önállóvá válásakor ismét előfizette az Intézet a szoftvert a Baleseti Könyvtár számára, igaz csak a feldolgozó modult, de az állomány számítógépes rögzítése ezzel ismét lehetővé vált.

Minden nehézség ellenére igyekszem a hagyományos könyvtári szolgáltatásokat fenntartani (kölcsonzés, helyben-olvasás, témafigyelés, irodalomkutatás, könyvtárközi kölcsonzés). Sajnos évek óta nem kapunk keretet könyv- és folyóiratvásárlásra, de mivel egy csodálatos csoport, a MOKSZ közösség tagja vagyunk, szinte minden kérést teljesíteni tudok.

Köszönet érte minden kollégámnak!

VESZPRÉMI KÁROLYNÉ, ILDIKÓ

Győr, Petz Aladár Megyei Oktató Kórház Orvostudományi Szakkönyvtár

petzmedlib@gmail.com

Könyvtárosi pályámat a győri Kisfaludy Károly Megyei könyvtárban kezdtem 30 évvel ezelőtt, ahol két és fél éve dolgoztam, amikor dr. OSTORHARICS GYÖRGYNÉ KATI, a kórház könyvtárának akkori vezetője megkeresett, hogy szívesen látna a munkatársai között.

Kérte, gondoljam végig, volna-e kedvem egy a közművelődési könyvtártól sok mindenben eltérő speciális szakkönyvtár munkájában részt venni. Kérésére igent mondván 1995. december 1-től kezdtem orvosi könyvtárosi munkámat. 1997-ben Kati nyugdíjazását követően vettem át a könyvtár vezetését.

1995-ben még 5 fő dolgozott a könyvtárban, mára a személyzet létszáma 2 főre karcsúsodott, rajtam kívül még DUBI SZABOLCSNÉ IRÉNKE az, aki hozzám hasonlóan majd 28 éve látja el a feladatokat.

Könyvtárunk eléggé speciális helyzetben működik. Azon orvosi könyvtárak többsége, melyet kórház, egészségügyi intézmény működtet, a legtöbb esetben a fenntartó intézmény falai között kap valahol elhelyezést. A mi esetünkben nem ez a helyzet.

2010-ig könyvtárunk a kórház régi telephelyén működött. (A győriek ezt hívják Zrínyi utcai kórháznak.)

Itt a könyvtár épülete – a kórház történelmi épületei között – a telephely centrumában áll/állt. (Jogos a jelenidő, hisz az régi kórházi épületek még mindig állnak. Jelenleg a Széchenyi István Egyetem vette bir-

(a szerző fotója)

tokba a területet és felújításával egy komplex egészségügyi-orvostudományi képzési centrumot tervez kialakítani itt.) Az épület alsó szintjén működött egy tálalókonyha és egy dolgozói étterem, az emeleten pedig a könyvtár birtokolhatott 240 m²-nyi területet, illetve a könyvtár mellett egy közel 170 fő befogadására alkalmas előadóterem is helyet kapott. Ilyen körülmények között a könyvtár bárki számára könnyen elérhetővé vált, és bevett gyakorlattá lett, hogy az étterembe érkező dolgozók éhségük csillapítása után, vagy a

rendezvények résztvevői a könyvtárban kötöttek ki. Tehát élénk, aktív, pezsgő élet jellemezte a könyvtárat és, ami miatt számunkra ideális volt ez a környezet, hogy szinte családias hangulat uralkodott a telephelyen, közvetlen személyes kapcsolat kötött minket össze az itt dolgozókkal.

2010-re a könyvtár állománya 19000 kötetre duzzadt, és működési területünk kibővült két raktárral.

Ugyanakkorra a könyvtár épületének állaga olyan mértékben romlott le, hogy teljes mértékben alkalmatlanná vált bármilyen feladat ellátására. Ebben az időszakban a régi telephelyen működő osztályok a fenntartási költségek szűkítése érdekében egymás után költöztek át a központi telephelyre. Amikor rajtunk kívül már csak néhány kisebb részleg maradt a régi kórházi falak között, egyre türelmetlenebbül vártuk, hová költözhettünk, de ahogy teltek a napok, világgossá vált, hogy számunkra nem tud megfelelő helyet

A SZIE Egészségtudományi Kar bejárata (a szerző fotója)

biztosítani a kórház. Ekkor vetette fel a győri Széchenyi István Egyetem az ötletet, hogy az Egészségügyi és Szociális Kar épületében szívesen biztosítanának számunkra elhelyezést. A tárgyalások odáig jutottak a két intézmény között, hogy még 2010-ben ki is alakította az egyetem a könyvtár helyiségeit és megkezdhattük a költözést.

Innentől kezdve egy új korszak kezdődött a könyvtár életében. A korábbi gyakori személyes találkozások a kórházi olvasóinkkal szinte teljesen megszűntek, a kapcsolattartás áttevődött a virtuális térbe.

A költözködésünk nemcsak az olvasóinkkal történő kapcsolattartás mikéntjét alakította át, átalakította a könyvtári állományt is. Az eredeti közel 240 m²-es könyvtári alapterületünk felére csökkent, ami indokoltá tette az állomány nagy részének selejtezését. Jelenleg hozzávetőlegesen 11000 kötet könyvvel és tékázott folyóirattal rendelkezünk.

Ellátási területünk kibővült a költözés után. Addigi fő feladatunkon – a kórház dolgozóinak ellátásán – kívül kiszolgáljuk az alapellátás és szociális szféra dolgozóit, a megyében működő kórházak dolgozóit, illetve a könyvtárba látogatók azon körét is, akik bár nem egészségügyi szakemberek, de egészségügyi témában, vagy valamilyen orvostudományi területen végeznek kutatásokat tudományos munkáikhoz. És végül, de nem utolsó sorban elhelyezésünk okán a költözés óta ellátjuk az egyetem hallgatóit és oktatói gárdáját is szakirodalommal.

Ami fájó pont számomra a könyvtár munkáját illetően, az állománygyarapítás kérdése. 1995-ben, amikor megkezdtem itt a munkát, közel 80 külföldi, és 60 magyar folyóirat címe szerepelt a nyomtatott időszaki

A Petz Orvostudományi Szakkönyvtárának olvasóterme (a szerző fotója)

kiadványok megrendelési listáján, 1998-tól kezdve viszont folyamatos a címek számának csökkenése. 2020-ban még 30 külföldi és 12 magyar nyomtatott folyóiratot rendeltem meg. 2021-től kezdve ez a szám nulla. Az utolsó nagyobb arányú könyvbeszerzésre 2009-ben került sor, azóta csak különleges egyedi elbírálás és nagyon erős indokok alapján kaphatok engedélyt könyvvásárlásra. Jelenleg az összes megrendelésünket az Akadémiai Kiadó Folyóiratcsomagja és az UpToDate adatbázis képezi. Ugyanakkor – és ettől is speciális a könyvtár helyzete – mivel az egyetem épületében dolgozunk, elérjük az összes egyetem által előfizetett elektronikus adatbázist, így többek között a munkánkat hatalmas mértékben megkönnyítő *ScienceDirect*, *SpringerLink*, *Scopus*, vagy *WOS* adatbázisokat, vagy említhetném akár az *Arcanumot*, illetve a *Jogi adatbázist*.

Korábban a könyvtári könyvállomány nyilvántartása, feltárása, katalogizálása hagyományos cédulakatalógus segítségével történt. 2013 óta a SZIKLA integrált könyvtári rendszert használjuk erre a célra és a kölcsönzési adatok nyilvántartására. A könyválló

mány felvitele a rendszerbe nem igazán a tervek szerint halad, de próbáljuk a napi munkák és az extra feladatok mellett ezt a munkát is rendszeresen végezni. Remélhetőleg ebben az évben eljutunk abba a fázisba, hogy minden, a könyvtárban fellelhető könyv megtalálható lesz a katalógusban.

A könyvtár felszereltségéről azt érdemes elmondanom, hogy papíron nyolc darab számítógéppel, egy fénymásolóval, két nyomtatóval, és két darab multifunkciós géppel rendelkezünk, amellyel a szkennelési feladatokat végezzük. A gyakorlatban viszont más a helyzet.

2016-ban a kórház akkori vezetése fontosnak érezte, hogy valamilyen szinten fizikailag is jelen legyünk a kórház központi épületében, így kialakításra került egy helyiség a könyvtár számára, amelyet nagy örömmel vettünk birtokba. Hogy nem csak mi örülünk ennek a helyiségnek azt az is bizonyította, hogy hamarosan a kórháziak hozzászórtak ahhoz, hogy – mivel a könyvtár helyisége a büfé-folyósó végén található – ismét van hova beugrani a büfé utáni szakirodalomért, és nem kell átjönniük az egyetemi épületbe.

A Covid járvány azonban, mint minden mást, átírta a mi örömlünket is. 2021 novemberének végén megin-

dult az országos oltási kampány. Ekkor át kellett adjuk helyünket az oltópontnak, akik nem csak a helyiségünket, de az ott használt számítógépeket, nyomtatót és multifunkciós gépet is használatba vették. Később némi harc után a felszerelés egy részét visszakaptam, illetve pótolta az informatikai osztály, hogy dolgozni tudjunk.

Jelen pillanatban tehát ismét csak az egyetemi épületben dolgozunk és várjuk, hogy visszakaphatjuk-e, használatba vehetjük-e kórházi helyiségünket.

Könyvtárunk a kezdetektől, megalakulásától a Magyar Orvosi Könyvtárak Szövetségének tagja. Tagságunkat szeretném a jövőben is fenntartani, hiszen számtalan alkalommal jelent segítséget munkánkban, ha a kollégák percek alatt megküldik a kért szakirodalmat, vagy olyan információkhoz jutunk hozzá a közösség, illetve a közösség tagjai által, melyek ismerete elengedhetetlen számunkra. Ezúton is köszönöm minden könyvtárnak, könyvtárosnak, aki bármilyen módon segített minket. Nem kérdéses, hogy a könyvtáros szakmát, ezen belül az orvosi könyvtárosokat és könyvtáraikat sújtó negatív tendenciák enyhítése csak összefogással, együttműködéssel, egymás támogatásával lehetséges. ■

KRANCZICKI ORSOLYA

Semmelweis Egyetem Központi Könyvtára, Budapest

kranczicki.orsolya@semmelweis.hu

Aszegedi Juhász Gyula Tanárképző Főiskolán 1998-ban latin-magyar szakos tanárként végeztem. Egy feldolgozási pályázat kapcsán 2002-ben lehetőséget kaptam arra, hogy betekinthessek a könyvtári munka, feladatok szépségeibe, így 2003-ban az iskolai világot teljesen a könyvtárra cseréltem. Azóta – a néhány év otthonlélet kivéve – a Semmelweis Egyetem Központi Könyvtárában dolgozom feldolgozó és régi könyves könyvtárosként. 2009-ben az informatikus könyvtárosi diplomámat is átvehettem a Debreceni Egyetemen.

Mint Magyarország legrégebbi orvostudományi szakkönyvtára, a kurrens szakirodalom mellett van

(fotó: Brdtán Vera)

egy kb. negyvenezer kötetes régi könyves állományunk, amelyet még az akkori egyetemi oktatók ajánlottak fel az 1800-as években az orvostudományi könyvtárnak. Ez jelenleg csak cédulakatalógusban kereshető, online feldolgozása folyamatos, ám igen lassú folyamat, viszont a munkaköröm legjobb része. A kihívásokon kívül rengeteg érdekességgel is találkozom. A gót betűk megfejtése vagy a 19. századi magyar szövegek szóhasználat rendkívül érdekes számomra, szinte szórakozássá teszik a munkát.

Nagy megtiszteltetés, hogy részt vehetek a MOKSZ elnökségének munkájában.

Köszönöm a lehetőséget!

NÁDAS ORSOLYA ERZSÉBET

Országos Onkológiai Intézet, Orvosi Könyvtár, Budapest

franko.orsolya@oncol.hu

Szalnokon születtem 1973-ban. Rákóczi falván nevelkedtem, alapfokú tanulmányaimat is itt végeztem. Szenczi Kőrösi közéleti könyvtárosok gyűrijében szereztem első könyvtári élményeimmet, noha itt még nem gondoltam, hogy magam is ezt a hivatást választom majd. Középfokú tanulmányaimat Szalnokon, a Versey Ferenc Gimnáziumban végeztem 1991-ben.

1992. május 2-án beléptem a szalnoki Versey Ferenc Megyei Könyvtár Gyermekkönyvtárának kapuján.

A könyvtári munkafolyamatok megismerése után, és a támogató, biztató munkatársak hatására a Jászberényi Tanítóképző Főiskolán 1998-ban megkaptam az első könyvtárosi diplomám.

1999-ben családi állapotom változása miatt az élet Budapestre szólított, 2000-ben megszületett a lányom.

2002-ben az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán posztgraduális képzés keretében kulturális menedzseri képesítést szereztem.

2003-tól a második munkahelyemen, immáron Budapesten a XVI. kerületi Móra Ferenc Általános Iskolában iskolai könyvtárosként tevékenykedtem 2018 tavaszáig. Nagyon szép 15 év volt ez az életemben. A gyerekek szeretete, az iskolai könyvtárosi lét még elhivatottabbá tett. Itt különböző, a könyvtárosi hivatással harmonizáló továbbképzéseken vettem részt, mint például a tehetséggondozás. A XVI. kerületben három évig könyvtári tantárgygondozói tevékenységet is végeztem; a versenyek szervezése és az azokra való felkészítés is a nagyon kedves feladataim közé tartozott. 2013-ban egy diákkal sikerült megnyerni az 5-6. osztályosoknak rendezett Országos Könyvtárhasználati Versenyt.

Nagyon szerettem a diákokat bevezetni a könyvtárhasználati valós létbe, rendszeresen tartottam órákat,

(a szerző fotója)

a pedagógusok igényelték is ezeket. Voltak olyan tematikus órák, amelyek egy-egy olvasmányra épültek, (ezt a gyerekek nagyon szerették). Hiszem, hogy az olvasóvá nevelésben egy iskolai könyvtáros – a családdal együtt elkezdve – sokat segíthet. Talán valamit jól tettem, amikor a következő szülői üzenetet kaptam:

„Orsi néni! Szeretném megköszönni, hogy Te voltál Nóra „könyvtárosa”. 1 hét alatt 3 könyvet olvasott ki a tanulás mellett! telefonozás helyett olvas. Olvas, ha sétál a lakásban, olvas lefekvés után. Olvas, ha autóban ül. Mindig, mindenhol.”

Ezen időszak alatt, a hivatásomat aktívan segítő biblioterápiás képzést is elvégeztem Szentendrén, tagja vagyok a Magyar Biblioterápiás Társaságnak.

Majd egy régen dédelgetett álmomat váltottam valóra, 2013–2015-ig a Pécsi Tudományegyetem informatikus könyvtáros mesterképzésén tanulhattam és szereztem meg egyetemi diplomámat. A diplomamunkámat „A Könyvtári Figyelő című folyóirat tudománymetriai (bibliometriai) vizsgálata” címmel írtam.

Az egyetemen tanultakat 2018 áprilisától az Országos Onkológiai Intézet szakkönyvtárában kamatoztatom tovább.

2023-ban az a megtiszteltetés ért, hogy a Magyar Orvosi Könyvtárak Szövetségének elnökségi tagjai közé választottak.

Szabadidőmet szeretem kirándulással, kertészkedéssel és tornával tölteni.

Elérhetőségem: franko.orsolya@oncol.hu

MTMT-profilom: [Nadas Orsolya Erzsébet \(könyvtártudomány\) \(MTMT\)](#)

ZACHÁR KRISZTINA

Magyar Honvédség Egészségügyi Központ Tudományos Könyvtár

kriszta.zachar@gmail.com

Már kisiskolás koromban könyvtáros szerettem volna lenni... Ez így ebben a formában nem teljesen igaz, de az biztos, hogy a papír, a könyv és a rendszerezés iránti vonzódás talán már akkor nyiladozott a lelkem legmélyén. Nagyon menő volt, amikor kis ötödikesként a magyartanár nő beengedett minket a könyvtárba, hogy segítsünk a rendrakásban és a könyvek pecsételésében. Hát kell ennél több egy ifjú léleknek?... nem kell a leckével bíbelődni... Végül mégsem a könyvtár felé vezetett az út. Nyolcadikosként a könyvkötést választottam szakmának, így maradvam mégis a papír és a könyv bővületében. A szakmunkásképző elvégzése után sok évig különféle nyomdákban dolgoztam könyvkötőként és eszembe sem jutott a könyvtár. Többéves nyomdaipari tapasztalat után éreztem, hogy valami újra vágyom. 2004-ben, amikor már a második kislányommal voltam gyesen, elvégeztem az Országos Széchényi Könyvtár Könyvtári Intézet által indított könyvtáros asszisztens képzést. Akkor még elképzelem se volt, hogy ez az egész hogyan működik, a formai feltárásról, az ETO rendszeréről halvány fogalmam se volt. Szerettem a képzést, lelkesen hallgattam az előadókat, próbáltam jegyzetelni, de semmit sem értettem. A képzés elvégzése után kerültem egy egészségügyi szakgimnáziumba mint könyvtáros asszisztens. Feladatomban többek között a könyvtári állomány gondozása, a feldolgozott könyvek felszerelése és helyretétele. A tanév vége felé más irányt vett az életem és eljöttem az iskolából. Tapasztalataimmal felvértezve talán kissé megdöbbenve elvállaltam egy egyházi kollégium könyvtárának kialakítását. A kollégiumi könyvtár egy már meglévő állomány és különböző könyvadományok anya-

(a szerző fotója)

gából állt, amelyhez még szakember nem igazán nyúlt, de nagy elvárások voltak a vezetőség részéről. A munkám abból állt, hogy az állományt elrendeztem a kijelölt helyiségekben, nagyjából a megadott szakrend szerint, a Szikla program segítségével – amelyet én javasoltam a vezetőségnek – elkezdtem a feldolgozást. Az itt töltött idő alatt egy egyedi osztályozási rendszert ismertem meg, amire nem is gondoltam, hogy később mennyire fontos lesz tanulmányaim során.

2006-ban kezdtem el a főiskolai stúdiumaimat a bajai Eötvös József Főiskola informatikus-könyvtáros szakán. Tanulmányaim első napján az előadóteremben összejöttam egy asszisztens-képzésről ismert csoporttársammal, akivel vállalva tanultunk végig a főiskolai éveket és tettünk sikeres államvizsgát. Általa 2007-ben kerültem az MH EK TK elődöntményébe, a Magyar Honvédség Dr. Radó György Honvéd Egészségügyi Központ könyvtárába, ahol igazából megismertem, megtanultam és megszerettem a könyvtárosi munkát. Abban az időben is jelentősen változott az intézmény szerkezete, egy átalakításokkal tarkított időszakban érkeztem, mely folyamat hosszú ideig elhúzódott. Itteni teendőim közé

Az MH EK könyvtár 2. telephelye (a szerző felvétele)

tartozott az olvasószolgálati és a feldolgozó munka, de közösen tevékenykedtünk a könyvtári állomány rendezésében. Az olvasói kérések igen sokrétűek voltak, a könyvtárközi kéréseken túl az irodalomkutatás nagyon fontos része volt a munkánknak. Az előfizetett adatbázisokból rengeteg teljesszövegű publikációval tudtuk támogatni a gyógyító munkát. Az évek alatt feladataim közé tartozott a vidéki fiókkönyvtárak revíziója, valamint az ott található betegkönyvtár gyűjteményének csomagolása és a budapesti raktárba szállításának támogatása. Az intézményi változások a könyvtár állományának bővülését is hozták, mert több intézmény gyűjteménye is beolvadt a könyvtárba, melyeknek leválogatásában, elhelyezésben, feldolgozásában tevékenyen részt vettem.

2014-ben egy újabb fordulat következett az életemben. Ez év őszén kezdtem el a munkát az ELTE BTK Régészettudományi Intézetének könyvtárában. Az Intézetben végzett munkám során betekintést nyertem egy felsőoktatási könyvtár működésébe, az oktatók tevékenységébe. Az általános könyvtárosi feladatok ebben a könyvtárban az oktatói munka támogatása köré szerveződtek. A hallgatók segítése a feladataik elkészítésében, a nagy mennyiségben beérkezett ajándék, cseré és hagyatékból származó dokumentum feldolgozása, beépítése az állományba. Az órákhoz szükséges eszközök előkészítése, a könyvtár folyamatos nyitva tartása, MTMT adminisztrátori teendők.

A 2019-es év nagy változásokat hozott az életemben. Februárban jelentkeztem az ELTE BTK Könyvtár és Információtudományi Intézet informatikus könyvtáros mesterképzésére. A húsvéti nyúl pedig egy állásajánlattal érkezett az MH EK könyvtárából... 2019 júliusában visszatértem szakmai otthonom falai közé és ott vettem fel a fonalat, ahol öt évvel korábban elengedtem. Sok változás történt az alatt az öt év alatt, amíg én egy másfajta szakkönyvtári létben dolgoztam. Izgalmas kaland volt bekapcsolódni a pezsgő szakmai életbe, új dolgokat tanulni. Az eddig megszokott könyvtári feladatokon túl, újabb kihívásként bekapcsolódtam a könyvtár gyűjteményének feldolgozásába, az Olib integrált könyvtári rendszer segítségével. Nagyon sok új dolgot tanultam és értettem meg

(a szerző fotója)

a katalogizálás és a tartalmi feltárás területéről. Rengeteg AHA-élményben volt részem. A katalogizálás és a tartalmi feltárás mellett még a Régészeti Intézetből hoztam magammal az MTMT ismeretét. Az intézményünk ugyan nem tagja az MTMT-nek, de jó néhány szakorvosnak fontos, hogy tudományos munkája során publikációi megjelenjenek ezen a felületen. Nagy örömmel vállalom azokat a feladatokat, amelyek közlemények feltöltésével kapcsolatosak. Ilyen témájú képzésen is részt vettem, valamint a Régészeti Intézet intézményi adminisztrátora is voltam, elég sok tapasztalatot gyűjtöttem a különféle tudományterületek publikációs szokásaiból ahhoz, hogy az intézményünkben dolgozó orvosok tudományos közleményeinek listáit kezelni tudjam.

A 2019. év napsugaras szeptemberében kezdtem meg tanulmányaimat az ELTE BTK informatikus könyvtáros mesterszakán. Izgalmas, stresszes, COVID-dúsított online két év volt. Nagyon sokat tanultam, érdekes, izgalmas témákkal foglalkoztam, különleges emberekkel ismerkedtem meg. A negyedik félév végére teljesen beleszaporodtam az osztályozási rendszerekbe. A szakdolgozatom témájának is ezt választottam. Mire befejeztem a képzést, addigra mindenben az osztályozási rendszert kerestem. Ez a furcsa vonzalom megmaradt a diplomaosztó után is. Szabad óráimban szívesen foglalkozom ezzel a témakörrel.

A könyvek szeretete és az állandó pakolása a gyerekeimre sem maradt hatás nélkül. Egészen kiskoruk óta résztvevői minden könyvtári állományrendező kalandnak. Kisiskolásként már egész jól elboldogultak a könyvek szerző és cím szerinti rendezésével, több mázsányi könyvet átmozgattak. Kedvencük volt a kollégiumi könyvtár színekódos rendszerezése. Szerették a színes pöttyöket a könyvekre ragasztani. A kategorizálás szenvedélye nagyobbik lányomat is magával ragadta. Ő is vállalkozott egy gyülekezeti gyűjtemény gondozására. Sokszor tartunk szakmai napot, megvi-

tatjuk a felmerülő kérdéseket, és a helyszínen is igyekszem hasznosan tevékenykedni.

A könyvkötés sem tűnt el teljesen az életemből. Mindig akadtak könyvek, amelyek gyógyításra szorultak. Néhány hónapja otthon újrakezdtém a szakmát, lassan haladva újratanulom a szakmai fogásokat és kötögetem a könyveket.

A könyvtár és a könyvekkel való foglalatosság számomra egy életforma, nem is tudom elképzelni másképp az életem. ■

ORBÁN ZSÓFIA

Semmelweis Egyetem Egészségtudományi Kar Könyvtára

orban.zsofia@semmelweis.hu

A MOKSZ tisztújító közgyűlésén az a megtiszteltetés ért, hogy bevásároltam az elnökségi tagok közé. Már azért is hálas vagyok, hogy a jelöltek között lehettem, a megválasztásért pedig különösen. Fontos számomra a közösségért való cselekvés, közös programokon való részvétel és a tudásmegosztás, épp ezért különösen örülök, hogy mindezekhez elnökségi tagként a következő években én is hozzájárulhatok. Alkalmat kapván a bemutatkozásra, szeretném egy kicsit közelebb hozni magamat és a Semmelweis Egyetem Egészségtudományi Kar (ETK) könyvtárát, ahol dolgozom.

(a szerző fotója)

Alapok és kezdetek – képzettség és szakmai pálya

2015. november 2-ától dolgozom az SE ETK könyvtárban. Ez az első munkahelyem, frissdiplomás pályakezdként vett fel 2015-ben a könyvtár vezetője, ÁNCSÁN GIZELLA. Tetszett a felsőoktatási légkör, amely körbelengi a könyvtárat (nem meglepő, hiszen kari könyvtárként a Vas utca 17. szám alatt, az ETK oktatási épületében található). Tetszett a meghirdetett munkakör összetettsége és a könyvtár rendezett, barátságos atmoszférája.

2013 nyarán fejeztem be az ELTE Bölcsészettudományi Karán az informatikus könyvtáros BA képzést,

majd folytatva tanulmányaimat, 2015-ben az informatikus könyvtáros MA végzettséget szereztem meg. A mesterképzés során a tudománymenedzsment specializációt választottam, amely keretében többek között szaktájékoztatóval, adatbázisokkal és tudományometriával ismerkedtünk. Megkedveltem a tudománytámogatás világát, amellyel mindennapi munkám során foglalkozhatok. Sohasem tudhatom, holnap milyen érdekes kérdéssel fordul hozzánk egy oktató: frissítem az MTMT idézeteit, ajánljunk neki rangos folyóiratokat,

ahova publikálhat, vagy segítsünk irodalmat keresni, bibliográfia-kezelő szoftvert használni. Szeretem ezt a változatosságot, amely munkakörömet jellemzi.

Az egyetemi évek alatt számos könyvtárban töltöttem szakmai gyakorlataimat. Igyekeztem különböző típusú könyvtárakat megismerni, úgymint az MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont Könyvtára, a Rottenbiller utcai Szabó Ervin fiókkönyvtár, az Óbudai Platán Könyvtár és az ELTE Központi Könyvtára, valamint a Bölcsészettudományi Kar két tanszékének könyvtára. Utóbbiak közül a Művészettörténeti Tanszék könyvtárában később lehetőségem adódott dolgozni is. Ezen kívül nyári feldolgozó munkát is kaptam 2014-ben a Mezőgazdasági Múzeum Könyvtárban.

2015-től aztán beleszőpöntem az SE ETK Könyvtár mindennapjaiba és azóta kitartóan, lelkiismeretesen

igyekszem végezni munkámat szem előtt tartva célo-
mat: alaposan, maximális türelemmel és kedvességgel
segítségem a hozzánk fordulókat, hogy végül elégedet-
ten köszönjünk el egymástól.

Alapok és kezdetek – Semmelweis Egyetem Egészségtudományi Kar Könyvtára (SE ETK Könyvtár)

Az SE ETK Könyvtár életébe ugyan csak 2015-től
csöppentem bele, de még a mesterképzésen az orvosi
szaktajékoztatásról szóló kurzus keretében eljöttünk
ide könyvtári tanulmányi kirándulásra. Tetszett a
könyvtár, mert barátságos volt, ugyanakkor izgalma-
san zezugos. Akkor még nem sejtettem, hogy a pult-
ban ülő könyvtáros nagyjából egy év múlva kollégám
lesz.

Kezdő koromban sokat meséltek a kollégák a régi
időkről, hogy is alakult a könyvtár élete, milyen volt
az előző helyen dolgozni. Szerteágazó történetről van
szó, ahogy oly sok könyvtár esetében is: különböző
gyűjteményeket olvasztottak egybe, aminek ékes pél-
dája, hogy kb. húsz leltárkönyvet számlálunk. A
könyvtárat 1975-ben alapították, a Kar alapításával
egyidőben. Az évek során nemcsak a helyszínek vál-
toztak, de az intézmény neve is több alkalommal. Ál-
lományunk ez idő alatt mintegy negyvenezer köte-
tesre nőtt, régi ritkaságoktól, különlegességektől el-
kezdvé a tankönyveken, jegyzeteken át az ismeret-
terjesztő irodalomig nagyon sokféle. Témáját tekintve
az ETK-n folyó képzések tematikájára fókuszál, de
fontos orvosi kiadványokat is szolgáltatunk, valamint
egy picike szépirodalmi gyűjteményünk is van.

A könyvtár a mostani helyén, a Kar épületében
(1088 Budapest, Vas u. 17.) 2004 óta bújik meg. Ekkor-
ra valósulhatott meg az akkori nevéen Egészségügyi

Az olvasóterem részlete (a szerző felvétele)

Az SE ETK Vas utcai épülete (a szerző felvétele)

Főiskolai Kar egy épületben történő elhelyezése, ko-
rábban ugyanis több helyszínen folyt képzés.

A könyvtár 2004 előtt az újpesti Erkel utcában, pár
szobában várta a hallgatókat és oktatókat, azonban az
egyesüléssel egy nagyobb, külön könyvtári célra kia-
lakított helyszínre költözhetett a Vas utcában. Kollé-
gáim közül többen is dolgoztak az Erkel utcai helyszí-
nen, amit később nekem is alkalmam volt megtekinti-
ni, ugyanis egészen 2022-ig itt zajlott az ETK részidős
képzése. Kölcsonzó- és olvasóterem állt rendelkezésre,
amely a folyosóról nyílt, de a munkaszobák egy kissé
arrébb, egymás után következtek, amik kényszerből
szintén tárolták az állományt. Nem lehetett könnyű
időszak, de ezen segített az új, nagyobb, egységes
500 m²-es könyvtári terület a belvárosi patinás épü-
letben.

A könyvtár és én – közös éveink

Az itt töltött lassan 8 év alatt sokféle feladattal, pro-
jektet, kihívással, hallgatói és oktatói kéréssel talál-
koztam. A már említett összetett munkakörömből ki-
folyólag részt veszek az olvasószolgálat munkájában:
hagyományos kölcsönzési, hosszabbítási, könyv- és
irodalomkeresési feladatok a mindennapjaim részei.
Ezenkívül kari MTMT adminisztrátorként gondozom

a kari oktatók publikációit. Segítünk a rögzítésben, idézetfrissítésben, statisztikai adatok lekeresésében, és támogatjuk őket a tudománymetria útvesztőjében.

Feladatunk továbbá a szakdolgozatírás előtt álló harmadéves hallgatók oktatása irodalomkeresés és hivatkozásjegyzék-készítés témában. Kötelező tárgy révén minden szakirányon, nappali és részidős képzésen, elméleti és gyakorlati órákon találkozunk velünk a hallgatók a tavaszi félévben. Idén kb. 580 hallgatót tanítottunk négyen kollégáimmal. Én a gyakorlati oktatásban veszek részt, a mostani tavaszi félévben összesen 60 órát tartottam. Az órák során magyar és külföldi adatbázisokat, fontos forrásokat veszünk át, továbbá az *EndNote* nevű bibliográfia-készítő szoftver használatát gyakoroljuk. Szeretek tanítani, igyekszem érthetően és logikusan átadni az ismereteket, hogy a hallgatóknak könnyebben menjen az irodalomkeresés és a hivatkozásjegyzék-készítés szakdolgozatuk írásánál. A tárgy teljesítéséhez pár tételből álló hivatkozásjegyzék összeállítása a feladat, így az oktatást a javítás hosszadalmas procedúrája követi.

Az oktatás adminisztrációja is az én feladatom: jelenléti íveket nyomtatok és a hiányzásokat összegzem, kurzust hirdetek a Neptun rendszerben, valamint aláírást és jegyet írok be.

A hivatkozásjegyzékekkel, irodalomkereséssel, a szakdolgozat formai jellemzőivel kapcsolatban tanácstalan és elbizonytalanodott hallgatók negyedéves korukban újból megtalálnak és kérik segítségemet. Számuk egyenes arányban nő a szakdolgozat-leadás határidejének közeledésével. Sokszor szinte második konzulensük, támaszuk vagyok, aki próbálja tartani bennük a lelket. Hálás feladat ez, örömmel tölt el, hogy talán évek múlva is úgy gondolnak rám, mint aki megmentette őket.

Az újonnan felvett, elsőéves hallgatók számára szeptember elején könyvtári bemutatót is tartunk, amelyben szintén részt veszek. 2022-ben adták át az ETK új, modern épületét, amelyben hatalmas előadókban egyszerre több szakirány összes hallgatója számára tartunk a tanév kezdetekor kedvcsináló ismertetőt.

Fogadótér az SE ETK könyvtárban (a szerző felvétele)

A könyvtár és én – közös jövő

Szeptembertől változás áll be az életembe, ugyanis átveszem a könyvtár folyóiratrendezési feladatait. A folyóiratok beszerzését, folyamatos követését, könyvtárközi kérések teljesítését eddig kolléganőm, SÓKI EDIT látta el. Editnek köszönhetően sokat tanultam a folyóiratokról az itt töltött időszak alatt, így nyugdíjba vonulását követően szívesen vállaltam a nagy feladatot.

A következő években is teljes erőbedobással kívánom az oktatókat, hallgatókat segíteni, valamint immár a folyóiratokat rendezni. Megválasztott elnökségi tagként ugyanilyen odaadással szeretném majd a közösségünket segíteni. Remélem, sok konferencián tudunk majd találkozni. Addig is bátran lehet hozzám fordulni folyóirat kérdéssel kapcsolatban, vagy az MTMT, adatbázisok világa, tudománymetria, hivatkozások, EndNote terén is szívesen állok rendelkezésre.

Miért lettem könyvtáros? Általános iskolás koromban a Harry Potter könyveknek köszönhetően szerettem meg az olvasást, és későbbi tanulmányaim során is az irodalom volt a kedvenc tárgyam, könyvekkel szerettem volna foglalkozni. Az egyetemen kitágult a világ, ráébredtem, hogy milyen izgalmas is a tudomány, milyen jó ebben – ha segítői szinten is –, de jelen lenni. Szabadidőmben az olvasáson kívül szeretek túrázni, pár éve fogtam bele régi vágyam, az Országos Kéktúra teljesítésébe. Kikapcsolódásként szeretek még horgolni, filmet nézni, valamint a Covid alatt felülvizsgált társasjáték-mánia engem is rabul ejtett. ■

ALEXI ANNA

Egis Gyógyszergyár Zrt. Műszaki Könyvtár

alexi.anna@egis.hu

Köszönöm szépen a bizalmatokat, hogy az Ellenőrző Bizottság elnökévé választottatok.

Angol-könyvtár szakos diplomám megszerzése után az Országgyűlés Hivatalában kezdtem könyvtárosként dolgozni: először az Európa Tanács Információs és Dokumentációs Központjában, majd annak megszűnése után az Országgyűlési Könyvtárban. Munka mellett tanulmányaimat tovább folytatva közgazdász diplomát szereztem, majd német nyelvvizsgát tettem.

Új ismereteimet az EBSCO GmbH bécsi irodájában igyekeztem kamatoztatni, de a rengeteg utazás túl sok időt vett el családomtól, így 2 év után, 2015 szeptemberében örömmel vettem át az Egis Gyógyszergyár Zrt. Műszaki Könyvtárának vezetését.

Azóta az Egis Gyógyszergyárban számos könyvtári fejlesztést hajtottunk végre kollégáimmal:

2016-ban bevezettük az integrált könyvtári rendszert, amelyben automatizáltuk a leggyakrabban használt könyvtári szolgáltatásunkat: a cikkigényléseket (éves szinten kb. 2-3000 kérés fut be a könyvtárunkba).

2017-től anyavállalatunk, a *Servier Monde* felé nyitva gazdaságosabbá tettük és kibővítettük a könyvtári információs forrásokat, így mára a vállalati könyvtárunkban elérhető adatbázisok, folyóiratok száma a nagy egyetemi könyvtárak szolgáltatási palettájához mérhető. Az adatbázisokról, könyvtári szolgáltatásokról rendszeresen szervezünk felhasználóink részére képzéseket, valamint hírleveleket küldünk az újdonságokról és a változásokról.

2019-ben, könyvtárunk fennállásának 85. évfordulóján, a piaci vállalatok közül elsőként csatlakoztunk a Magyar Tudományos Művek Tárában részt vevő intézményekhez. Visszamenőlegesen is igyekszünk felvinni kutatóink publikációit, és nagy erőfeszítéseket teszünk annak érdekében, hogy a több mint százéves vállalatunk szellemi hagyatékát összegyűjtsük, feldolgozzuk és megőrizzük.

Ebből a célból létrehoztunk egy korlátozottan nyilvános repozitóriumot Egis Digitális Tudománytár né-

(fotó: Brátán Vera)

ven, amiben az Egis-es szerzők előadásai, publikációi és szabadalmi mellett a munkatársaink, illetve gyakornokaink vállalatunkhoz kapcsolódó diploma-, doktori- és TDK dolgozatait is gyűjtjük. A teljes körű gyűjtést segíti, hogy automatizáltuk a publikációk engedélyeztetésének folyamatát, így minden engedélykérés azzal zárul, hogy a szerző megküldi az elkészült művet az Egis Műszaki Könyvtárának archiválásra.

2019 végén Műszaki könyvtárunk átvállalta az Egis szakszerve-

zeti könyvtár gondozását. A járvány ideje alatt az összes szépirodalmi könyvet feldolgoztuk és az online katalóguson keresztül valamennyi munkatársunk számára elérhetővé tettük.

A heti ötnapos nyitvatartással és az online kölcsönzés bevezetésével – amelynek köszönhetően kollégáink minden telephelyről leadhatják kölcsönzési igényeiket – hússzorosára nőtt a szépirodalmi könyvtár kölcsönzéseinek száma; ugyanakkor az új olvasók bevonásával a szakirodalom kereslete is megnőtt.

Egy gyógyszeripari vállalat működésében a legfontosabb írott dokumentumok a regionális és nemzeti gyógyszerkönyvek, amelyek közül a számunkra legrelevánsabbak évente több alkalommal változnak. A változás követésének ideje kritikus a vállalatok versenyképességének szempontjából, ezért könyvtárunk is nagy figyelmet fordít a változások figyelésére.

2022-ben a vállalati digitalizációs ötletversenyen első díjat nyert az az elképzelésünk, hogy miként lehetne automatizálni ezeket a gyakran ismétlődő, előre definiálható kereséseket. Az azóta megvalósult robotizáció segítségével, a hibák minimalizálása mellett rendkívül gyorsan értesíthetjük kollégáinkat a változott előírásokról. A hatékonyságot az is fokozza, hogy a vállalatunkban már régebb óta működő robot üres, párperces kapacitását használtuk a feladat megoldásához.

2023-ban az Egis alapításának 110 éves évfordulója alkalmából gyártörténeti kiállítást rendeztünk „*Kezdetek: Wander-korszak*” címen. Az olvasótermünkbe

tervezett installáció egy nagy sikerű vándorkiállításra nőtte ki magát, amelyet eddig négy Egis-es helyszínen közel 900-an látogattak meg, és további három helyre tervezzük idén elvinni a könyvtárosok által létrehozott kiállítást.

A három, teljes munkaidőben dolgozó könyvtáros mellett két részmunkaidős kollégával működő Egis Műszaki könyvtár jövőre ünnepi fennállásának 90. évfordulóját, így a jövőbe mutató, digitális transzformáció útjára lépett könyvtárunk a múltba is visszatekint. 2024-ben kiterjesztjük a robotizált folyamatautomatizációs projektünket, miközben szeretnénk befejezni az Egis és jogelődei szabadalmainak visszamenőleges összegyűjtését.

Tervezzük még, hogy a jubileumi évben helyszínt adunk egy könyvtáros rendezvénynek, így remélem, hogy hamarosan személyesen

Az olvasóterem (díszterem) részlete (a szerző felvétele)

is ellátogathattok az Egis Gyógyszergyár Zrt. könyvtárába. ■

BEDE JÓZSEFNÉ

Szabolcs-Szatmár-Bereg-Megyei Kórházak és Egyetemi Oktatókórház

Dr. Kállay Rudolf Orvostudományi Szakkönyvtár és Közművelődési Gyűjtemény

bede.jozsefne@szszbmk.hu

Tisztelt Olvasó! Kedves Kollégák!

BEDE JÓZSEFNÉ, GYÖNGYVÉR vagyok. Jelenleg még pár napig – 2023. szeptember 15-én nyugdíjba vonulok – a dr. Kállay Rudolf Orvostudományi Szakkönyvtár és Közművelődési Gyűjtemény vezetőjeként köszöntök mindenkit. Annak a könyvtárnak a vezetőjeként, amely 105 éves múltat tekint vissza a megye legnagyobb orvosi szakkönyvtáraként, s amely 21. századi szolgáltatást és elérhetőséget biztosít olvasóinak. Nyilvános szakkönyvtárként a kórház dolgozóin kívül a várost, a megyét, de mondhatom, az egész országot behá-

lőzza, mivel a városban működő felsőoktatási intézményekben tanuló diákok is beiratkoznak hozzánk. A könyvtárközi kölcsönzéssel pedig országhatáron túl is szolgáltatást nyújtunk.

A szakmai munkán túl állandó kiállításokat gondoz, ilyenek a „Nagy orvosaink érdemei”, a „Kórházi kiadványok”, ill. a „Gyógyítás eszközei a múltból” című anyagok.

Magamról röviden: 1988-ban pályaelhagyóként (gyógyszertári asszisztens voltam) kezdtem dolgozni a Szabolcs-Szatmár-Bereg Vármegyei Oktatókórházban az onkológiai szakrendelőben, mint adatfeldolgozó, majd 1994-től a nők számára jól ismert

*Jósa András Oktatókórház az SZSZBVK
központi kórháza (a szerző felvétele)*

gyerek, család projekt miatt átmentem a kórház közművelődési könyvtárába 8 órás állásba. 1999-ben az orvosi szakkönyvtárba vettem át. Diplomámat 2004-ben szereztem meg könyvtáros-információs menedzser szakon.

2012-ben kaptam kinevezést a szakkönyvtár vezetésére, melyet két cikluson át (10 évig) vezettem. Jelenleg felmentési időmet töltöm, utódom eddigi kolléganőm, BALOGH ZSOLTNÉ MÁRIA lesz. Kívánok neki és munkatársainak további sok sikert mind a munkában, mind pedig a magánéletben.

Töletek, kedves MOKSZ-tagok nem válok meg, sőt folytatom 2015-től megkezdett munkámat a Magyar Orvosi Könyvtárak Szövetségében. Az eddigiekben, az Ellenőrző Bizottság elnökeként évente tájékoztatást kaptam és ellenőrzést végeztem személyesen is a szövetség számlával igazolt tevékenységéről. Elkészítettem az éves szakmai és pénzügyi Ellenőrzési Bizottsági beszámolót, melyet ismerttettem is a tagság előtt a MOKSZ közgyűléseken. Támogattam a szakmai rendezvényeket, kreatív munkáimmal részt vettem a kiállításokon. Jelenleg Ellenőrzési Bizottsági tagként vállaltam szerepet a szövetség munkájában, ezért is mutatkozom be újra mindenkinek.

Köszönöm a bizalmat. Remélem, továbbra is részlegálok a szavazatotokra :-). Kívánom, hogy a közös munkánk egyre gyümölcsözőbb legyen! ■

Kölcsönzői pult az SZSZBVK orvosi szakkönyvtárában (a szerző felvétele)

WINKLER BEA

Állatorvostudományi Egyetem (ÁTE) Hutýra Ferenc Könyvtár, Levéltár és Múzeum

winkler.bea@univet.hu

Édesanyám könyvesboltban dolgozott, így otthon és a munkahelyén egyaránt már korai éveimtől sok időt töltöttem könyvek között és sokat is olvastam. Később, a középiskola alatt, első nyári munkahelyeim szintén könyvesboltok voltak. Az olvasás mindig része volt az életemnek, amelynek következményeként először könyvesbolti eladó, majd könyvtáros végzettséget szereztem.

A főiskola alatt eljutottam gyakorlatra a Mezőgazdasági Könyvtárba (az Attila útra) ahol megismerkedtem édesanyám középiskolai barátnőjével, BENCZEKOVITS BEATRIXEL, kinek támogatása mellett beleköszölhettam a könyvtáros szakmába. Ekkor már tudtam, hogy mindenképp könyvtárban szeretnék dolgozni, ha meglesz a diplomám, mert Bea és az ott dolgozók lelkesedése és elkötelezettsége magával ragadott.

2005 nyarán végeztem az ELTE-n, majd munkát keresve kétszer is behívtak az akkori SZIE Állatorvostudományi Kar könyvtárába interjúra, hogy mindenkivel találkozhasak. Ez lett könyvtáros szakmai életem kezdőpontja és ma is itt dolgozom. Egy olyan könyvtárban kaptam akkor munkát, amely egyszerre kapcsolódik az agráriumhoz és az orvosláshoz.

Az akkori igazgatónő, SZABÓNÉ SZÁVAI JUDIT mellett (aki az SE könyvtárából érkezett intézményünk

(a szerző fotója)

vezetésére), hamar megtanultam, hogy magunkra mint egy speciális orvosi könyvtárra kell gondolnunk, hiszen feladataink és problémáink megegyeznek. Könyvtárunkban a munka nem csupán a napi feladatot jelentette (és remélem jelenti ma is), hanem egy közösséget, egy csapatot, ahol a segítség, a tanulás, az inspiráció, az innováció és a közös munka sem ismeretlen.

Jelenleg én vezetem az Állatorvostudományi Egyetem (ÁTE) könyvtárát, hivatalos nevén a *Hutýra Ferenc Könyvtár, Levéltár és Múzeumot*. Az

elmúlt években valódi mottókká vált, hogy „csak a változás állandó”. Folyamatosan kihívásokkal nézünk szembe, de ezt nem kényszerként éljük meg, hanem lehetőségként, hogy fejlődjünk. Nem mindig könnyű persze megtalálni a megfelelő utat, de a könyvtár csapata olyan, akikkel mindenre találunk megoldást. Jelenleg velem együtt 10 fő alkotja kis közösségünket. Ebből 7 kolléga könyvtáros, egy könyvtári aszisztens, egy muzeológus és egyvalaki levéltáros. Ez a létszám az orvosi könyvtárak között soknak számít, míg egyetemi könyvtárként a kicsik között vagyunk.

Kettősségünket, hogy egyszerre kis és nagy szervezet vagyunk, előnyünkre fordítva a hierarchiát alacsonyan tartva működünk. Nálunk minden kollégának megvan a saját „szakterülete” (esetleg területei), ahol

Az olvasóterem (dizsterem) részlete (a szerző felvétele)

A könyvtár földszinti előtere (a szerző felvétele)

A könyvtár bejárata az István utcai campuson (a szerző felvétele)

sok esetben egyedül végzi feladatát amellet, hogy az olvasószolgálatban minden könyvtáros részt vesz heti rendszerességgel (én is), és az MTMT támogatás is egyre hangsúlyosabban van jelen a munkánkban (immár 5 MTMT adminisztrátorunk van).

A könyvtár a Keleti pályaudvartól néhány sarokra, az ÁTE 1881-ben épült campusán található. A jelenlegi könyvtárépület, első emeletén található az olvasóterem és egy iroda, a földszinten munkaszobák és raktárak, az épület pincéjén pedig az egyetemi klubbal osztozunk, időben eltolva: hol könyvtári tanulóhelyként működik, hol egyetemi klubként.

Az olvasóteremben ma közel tízezer kötet található, amelynek nagy része kölcsönözhető példány. Ezt további hatvanezer kötet és kb. harmincezer nyomtatott folyóirat egészíti ki a raktárban. Emellett közel hatezer elektronikus formátumú periodikum és negyvenkétezer e-könyv segíti az állatorvoslás hazai művelőit. Évtizedek óta építik könyvtárunk munkatársai a

Az Equus klub és tanulóhely (a szerző felvétele)

Magyar Állatorvosi Bibliográfiát (MÁOB), amely jelenleg 35,5 ezer tételt tartalmaz és katalógusunkban kereshető.

Az elmúlt években folyamatosan változtunk. Az olvasói tereinkben volt festés, bútorcsere és a fő olvasói terünkben (díszterem) a világítást modern energiatakarékos (ledes) megoldásra cseréltük. Az informatikai hálózat fejlesztésével párhuzamosan RFID tagek kerültek az olvasótermi állományba, lecseréltük az állományvédelmi kapukat és emellett bevezettük az RFID olvasójegyet, amely ma a könyvtári alkalmazása mellett belépőkártyaként működik az egyetemen. Az olvasószolgálati munka átstrukturálásához önkölcsönzöt helyeztünk el és könyvtári rendszert is váltottunk.

A könyvtár „látható” feladatainak súlypontjai az elmúlt években ismét jelentősen módosultak. A klasszikus, az olvasószolgálathoz kapcsolódó feladatok mellett előtérbe került a kutatástámogatás, az adatok kezelése, az adatszolgáltatás és a korábban már említett MTMT. A fentiek teljesítéséhez nagyon fontos a szakképzett kollégák megtartása mellett, hogy csökkentsük a korábban kézzel végzett, de automatizálható feladatok mennyiségét.

A könyvtár alapjait 1787-ben TOLNAY SÁNDOR, egyetemalapítónk teremtette meg. Az elmúlt évszázadokban könyvtárunk fő feladata az egyetem, továbbá az állatorvosok pontos és megbízható információval történő ellátása volt. Azt gondolom, ez napjainkban sem változik, csupán az új, modern keretekhez kell alkalmazkodunk, amelyekben ezeket biztosíthatjuk használóinknak. „*Tempora mutantur et nos mutamur in illis.*”¹ ■

¹ „Az idők változnak s változunk mi is velük.” (latin mondás)

Béké(s)ben önmagammal

47 év egy közösség szolgálatában
(A 2023. május 25-i Országos Értekezleten elhangzott előadás szerkesztett változata)

GACSÁLYI-TÖLGYESI ÁGNES

g.tolgyag@gmail.com

Kedves Kollégáim!

Magyarország délkeleti csücskéből érkeztem, ahol – ha nem fékez időben az ember – könnyen egy másik országban találja magát, hiszen a román határ, és azon túl a közeli hegyek szabad szemmel is láthatók.

Békés vármegyéről beszélek, így mindjárt értelmet is nyer mondandóm kissé szokatlan címe. A 47 év szolgálat könnyen értelmezhető – bár, ha hozzáteszem, hogy mindezt egyetlen helyen tettem, ez elég szokatlan a mai világban –, az „önmagam”-mal pedig könyvtárosi pályám utolsó 12 évére utalok, amelyet egyedül küzdöttem végig az addigi három könyvtáros státusz után. A korábban megszokott szolgáltatásokat azonban – a visszajelzések szerint – így is sikerült életben tartanom, ez talán feljogosít arra, hogy ma már – a címben említett – békében éljek önmagammal.

Mondják, hogy az orvosi könyvtárak a tudomány szentélyei. Az én esetemben ez szó szerint igaz, hiszen a gyulai székhelyű megyei kórház orvosi könyvtára 1963-ban egy kápolnában talált otthonra. Az orvosi könyvtár és a kápolna közös múltja azonban ennél sokkal régebből fakad. A megyei kórház gyönyörű parkjában a 19. század legvégén épített katolikus kápolnát 1899. december 27-én szentelték fel, amely az ezt követő évtizedekben aztán számos keresztelőnek, esküvőnek és szentmisének volt méltó színhelye.

Ugyanekkor (1900-ban) döntött az 1846 óta működő kórház főorvosi kara az orvosi könyvtár alapításáról. DR. BERKES SÁNDOR javaslatára – aki 1896-1924 között vezette a gyulai intézetet – a Kórházi Bizottság jóváhagyásával létre is hozták és minden évben rendszeresen fejlesztették a szakmai bibliotékát, sőt, az intézmény tagja lett az Orvosi Könyvkiadó Társulatnak is. A szakirodalom jelenléte a magasszintű gyógyítás érdekében nem volt kérdés ebben az időben.

Az 1960-as években kormányhatározat által létrehozott orvosi könyvtári hálózat hierarchiájában könyvtárunk alközponti szerepet töltött be. Ma már

A kápolna-könyvtár (a szerző felvétele)

szinte hihetetlennek tűnik, de még az ezredfordulón is hozzávetőleg 70 magyar, és ugyanennyi külföldi cím állt az éves folyóiratrendelés listáján. A könyvállomány tízezres nagyságrendjével együtt közel harmincezer könyvtári egység szerepelt a leltárkönyvben. A szakmai munkát orvostanácsadó segítette, az orvostanhallgatók rendszeresen könyvtárhasználati ismereteket kaptak a könyvtárban, amely – a kor kihívásainak hullámain meglovagolva – szépen fejlődött a digitális világ igényei szerint is.

No de térjünk vissza az orvosi könyvtár és a kórházi kápolna közös múltjához. A világháború pusztítása és az azt követő változások elsorvasztották a kápolna

A karzatról lenézve (a szerző felvétele)

létjogosultságát. A kiüresedett, lakatlanná vált épület az enyészet útjára lépett. Ugyanakkor az egyre gyarapodó szakirodalom elhelyezése komoly gondot okozott a könyvtár sorsát továbbra is szíven viselő kórházi vezetésnek. A két tény együttállása hozhatta a felismerést, hogy az orvosi könyvtár a kápolnában kapjon helyet, ami 1963 áprilisában meg is történt, így az ezt követő 47 évben az épület immár a tudomány szentélyeként funkcionált. A könyvtár addigi méltatlan – alagsori folyosón, nyirkos szekrényekben történt – elhelyezése után a kápolna ugyan megnyugtató, és a kezdeti években tágas megoldásnak tűnt, az épület hosszú távon mégsem bizonyult ideálisnak az állomány számára. Az ott dolgozóknak pedig az egészségét és toleranciáját tette próbára a fűtetlen, nedves, rosszul világított helyiség. A magas beltérhez igazodó hatalmas könyvszekrények felső polcait elérni valódi mutatvány volt, jó kondíciót igényelt a nehéz, síneken mozgó (vagy inkább akadozó)

létra húzogatása. A fagyos napokat a kezdeti években egy beépített cserépkályhával, később olajkályhakkal igyekeztek enyhíteni – kevés sikerrel, ám annál nagyobb tűzveszéllyel.

Így teltek a viszontagságokat sem nélkülöző évek, míg 1987 meghozta a nagy változást. A teljes rekonstrukció eredményeként immár egy kellemes, télen meleg, nyáron hűvös, a szintmegosztás révén tágas, az egyre bővülő funkcióknak is helyet nyújtó korszerű könyvtár kezdhette meg szolgáltatását. Az ezt követő szűk két évtized a gyarapodás örömét adta, ugyanakkor – a tér végessége okán – a zsúfoltság gondját hozta magával. A 2010-es év mindkettőnek véget vetett. Az újabb áramlatok a kórházi kápolnának ismét rangot, jelentőséget kölcsönöztek, amelynek azonban súlyos következményei lettek a szakkönyvtár életére nézve. Az értékrendek gyors változása egy éven belül egy szépen felújított kápolnát és egy összezsúfolt, sebtében kialakított szakkönyvtárat eredményezett. Szubjektív felismerés, mégis érdekes számmisztikai összefüggés, hogy az orvosi könyvtár kápolnában töltött 47 éve pontosan megegyezik a saját könyvtári szolgálatom éveinek számával. Igen, minden minden-
nel összefügg.

A költözés ténye okozta sokkhatást a csomagolás kétségbeesett próbálkozása követte, a többszáz hatalmas doboz tartalmának mozgatása valóban „férfi munka volt” – bár korántsem „jó multság”!

Végül közel ötezer kötet a kórházigazgatás épületének egy galériás helyiségében talált otthonra, az állomány többi része egy külső raktárban került elhelyezésre. A helyzet konszolidálódni látszott, de a berendezkedés nehézségein túljutva a könyvtárosi státu-

(A szerző felvétele)

szok hirtelen, drasztikus csökkentése (egy főre!) és az állomány nagyobbik részének távoli elhelyezése új problémákat vetett fel. Tovább árnyalta a képet egy – mint utóbb kiderült, csak átmeneti – tulajdonosváltás, de végül minden a helyére került. Olvasóink könyvtárhasználati szokásainak – országosan is jellemző – változása segített a szolgáltatások maradéktalan ellátásában, mert a korábban rendelkezésre álló tágas olvasótér ugyan mindössze egy asztalnnyira csökkent, viszont az informatikai háttér biztosította az online

térbe költözött kapcsolattartást. A világ változik, vele kell változnunk nekünk is, hogy mindig az adott körülmények és lehetőségek között tudjuk a legtöbbet nyújtani felhasználóinknak. A 21. század szakembereinek igényeit már egyre inkább a hatalmas adatbázisok tudják csak kiszolgálni. Szövetségünk tagkönyvtárai – különösen a kórházi könyvtárak – ennek a ténynek esnek többnyire áldozatul, ha nem erősítjük meg az eddiginél is jobban szövetségünkben rejlő erőforrásainkat.

(fotó: a szerző felvétele)

Kiegészítés a 2023. május 25-én, a tisztújító közgyűlésen lezajlott szavazás eredményének ismertetésében:

Jómagam 2015 óta, két cikluson át tevékenykedtem a Magyar Orvosi Könyvtárak Szövetségének elnökségi tagjaként, a 2023 májusában indult – immár harmadik ciklusomban – tagjaink szavazata alapján szövetségünk elnökeként veszek részt a munkában. Az elmúlt nyolc év szomorú tapasztalataként éltük meg könyvtáraink számának csökkenését, valamint a világjárvány okozta fizikai elszigetelődést. Mindkettő ellen védtelenek voltunk, nem volt eszközünk sem az átszervezések, összevonások, finansziális megszorítások, sem a járványhelyzetben hozott intézkedések ellen. Így maradt a csendes várakozás, miközben a háttérben újragondoltuk lehetőségeinket és igyekeztünk megtalálni helyünket az egészségügy változó rendszerében. Idén májusban meghoztuk azt a lényegi döntést, hogy a Magyar Orvosi Könyvtárak Szövetsége a továbbiakban is önálló szervezetként áll a tudomány, az egészségügy, és benne az egyre magasabb

szintű elvárásokkal jelentkező szakemberek rendelkezésére. Kulcsfontosságú az élő kapcsolat könyvtáraink között, hiszen közös tudásunk, tapasztalataink megosztása szövetségünk, de még inkább a hozzánk forduló szakemberek javát szolgálja.

Országos szakmai lapunk, az *Orvosi Könyvtárak* évente négyszer kínál fórumot közös ügyeinkről szóló híreknek hivatásunkat érintő újdonságokról, szövetségünk eseményeiről, rendezvényekről, érdekességekről, nagy egyéniségeinkről, vagy épp pályakezdőinkről. Kiadványunk rovatainak széles skálája – mely valamennyi számunk elején olvasható – lehetőséget biztosít a legkülönbözőbb típusú publikációk írására a rövid hírtől az eredeti közleményig. Szerkesztőségünk ezzel is írásra bátorítja valamennyi kollégánkat, továbbá a hivatásunk iránt érdeklődő olvasókat.

Minden kollégánknak szól az üzenet: Olvasuk és írjuk együtt közös kincsünket, szakmai közösségünk egyetlen sajtóorgánumát, az *Orvosi Könyvtárakat!* ■

A mesterséges intelligencia potenciális szerepe az orvosi könyvtárosi munkában

PIRMANN TAMÁS

Országos Onkológiai Intézet, Orvosi Könyvtár

pirmann.tamas@oncol.hu

Kétezerhuszonhárom júliusára fél év telt el, mióta a köztudatban elterjedt a *mesterséges intelligencia* fogalma – amire az egyszerűség kedvéért a továbbiakban csak MI-ként hivatkozok. A 2023-as év első fele annak a jegyében telt, hogy megpróbáltuk kitalálni, segíteni fogja-e a munkánkat, vagy épp veszélyeztetni fogja majd. Bár fél év az informatikában soknak tűnik, a könyvtáros szakmában ez valójában elég rövid idő. A könyvtáros-szféra lassan adaptálódik a különböző informatikai újításokhoz; ez a piac telítődésétől is függ, de gyakran az is időbe telik, míg az olvasóközönség igényei is elérik azt a szintet, amihez ezeknek a technológiáknak a megléte szükséges. [1] Ahhoz persze, hogy valahogy megpróbálhassunk állást foglalni, ördögtől való-e az MI használata, avagy nem, érdemes rögtön magát az MI-t megkérdezni, hogyan értelmezi a működési mechanizmusa alapján az orvosi könyvtárosi feladatkört. Az egyszerűség kedvéért a köztudatban legerjedtebb MI-t, a ChatGPT-t vettem alá egy alapkérdésnek.

Társalgás a ChatGPT-vel

Hogyan tudod segíteni az orvosi könyvtárosi munkát?

„Mint orvosi könyvtáros, számos módon segíthetek a munkádban. Az alábbiakban néhány példa található:

- Információforrások kezelése:** Segíthetek a könyvtári kollekciónak a kezelésében, az új könyvek, folyóiratok és adatbázisok beszerzésében és karbantartásában. Ez magában foglalhatja az anyagok katalógizálását, címkézését és beállítását az olvasók számára.
- Információkutatás:** Az orvosok, kutatók és más egészségügyi szakemberek [sic] gyakran információkra van szükségük a legfrissebb kutatási eredményekről, diagnosztikai

(kép: Blinikofánya képe a Pixabay-en.)

eljárásokról, gyógyszerekről stb. Az orvosi könyvtárosként segíthetek nekik az információk megtalálásában, különböző adatbázisok és források átvizsgálásában, valamint az eredmények elemzésében és értelmezésében.

- Felhasználói támogatás:** Adhatok tanácsokat és iránymutatásokat az olvasóknak, hogyan keressenek megfelelő információkat az orvosi kutatásokhoz és témákhoz kapcsolódóan. Segíthetek az adatbázisok és könyvtári rendszerek használatában, és válaszolhatok a felmerülő kérdéseikre.
- Könyvtári oktatás:** Rendezhetek oktatási programokat az orvosok és más egészségügyi szakemberek számára, hogy segítsék nekik hatékonyan használni a könyvtári erőforrásokat. Ez magában foglalhatja az adatbázisok használatának bemutatását, a kutatási technikák tanítását és az információk források értékelését.

5. *Információs tájékoztató anyagok:* Készíthetnek tájékoztató anyagokat és útmutatókat az orvosok és más szakemberek számára, hogy segítsék nekik abban, hogyan keressék meg az információkat, hogyan használják az adatbázisokat, valamint az információk értékelését és az evidenciákra alapuló gyakorlatot.
6. *Trendek és fejlesztések nyomon követése:* Folyamatosan figyelemmel kísérhetem az orvosi információforrások, adatbázisok és technológiák területén bekövetkező változásokat és fejlesztéseket. Ezt az információt megoszthatom veled és az intézmény többi szakemberével, hogy mindig naprakész információval rendelkeztek. Ezek csak néhány példa a feladataim közül, amelyek segíthetnek az orvosi könyvtárosi munkában. Mindig azon dolgozom, hogy biztosítsam a legaktuálisabb és megbízhatóbb információkat az egészségügyi szakemberek számára.” [2, 3]

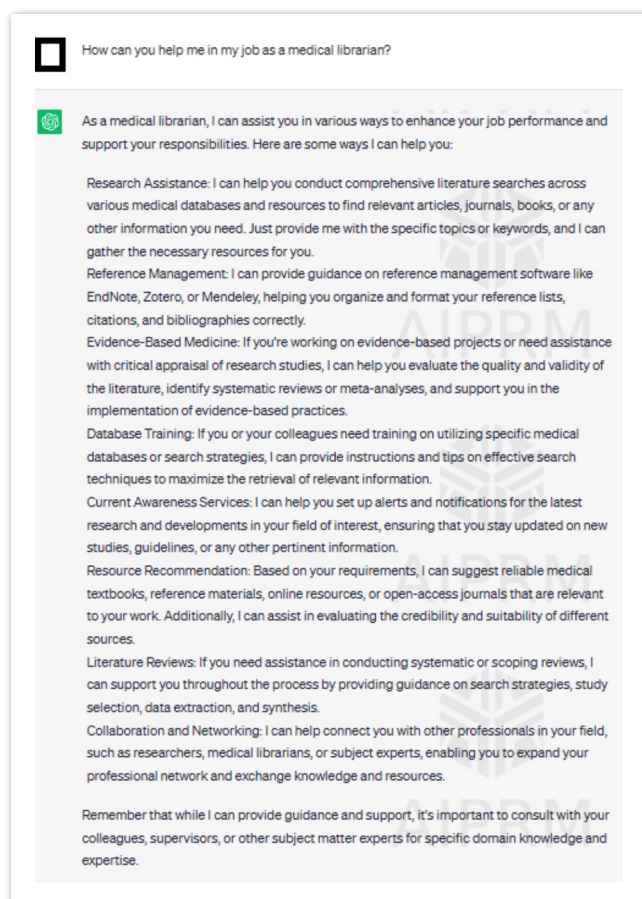
Első következtetések

Ha csak ez a válasz állna rendelkezésünkre, azt kéne megállapítanunk, hogy a ChatGPT egyrésről pongolán és hibásan fogalmaz magyarul, másrésről az orvosi könyvtárosi munkát olyan szakkönyvtárosi feladatokkal próbálja segíteni, amik inkább az általánosabb tájékoztatósi feladatokra hasonlítanak, csak itt specifikusan orvosokra targetálva. A 2. és a 3. pontok például a LinkedIn egyik ingyenes hozzáférésű oktató jellegű cikkében is fel vannak tüntetve. [4] A felületes válasz magyarázatául szolgálhat a tény, hogy az MI-t nem érdemes valódi értelemben vett intelligens entitásként kezelni. A kifejezés „*artificial intelligence*” megtévesztő ugyan, de pontosabb lenne úgy leírni, hogy hamis. Ezek a chatbotok – amilyen többek között a ChatGPT is – lényegében nyelvi modellek, amik nem képesek értelmezni a kérdést, tehát a válasz, amit adnak nem lesz feltétlen értelmes. Egyes kutatók és szervezetek szerint, mint amilyen pl. a Florida International University (FIU) ezek a modellek sosem tudják majd helyettesíteni a ténylegesen intelligens keresőt, hiszen hiányzik a szellem a gép mögül.

„A nyelvi modellek agyatlan utánczók, amik nem értik, mit mondanak – akkor miért teszünk úgy, mintha szakértők lennének?” [5]

Próbáljuk világnyelven!

Nem volt érdemes bővebb eredményre számítani, hiszen az interneten fellelhető magyar nyelvű szakirodalom, amit az MI a válaszadáshoz kikutatott sokkal kisebb eséllyel tartalmaz a kérdésre releváns információt. Ezt bizonyítandó tettem fel ugyanezt a kérdést angol nyelven, a válaszban nyilvánvalók voltak a különbségek.

1. ábra. Beszélgetés a ChatGPT-vel (képernyőkép) [6]

Bár vannak egyezések a pontok közt, hiszen az angol nyelvű válasz is tartalmazta a kutatástámogatást és a felhasználói támogatást, de némi többletet is ad.

Először is, ha angolul próbálkozunk a ChatGPT-vel, a hivatkozásmenedzsmentet is felajánlja, ami lássuk be, sokunk munkaidejének jelentős részét emészti fel. Igaz, leginkább csak útmutató gyanánt, mégis felismeri az olyan szoftvereket, mint az *EndNote* vagy a *Mendeley*.

Másodszor, az irodalomkutatás alatt felajánlja, hogy segít elemezni a megtalált források minőségét és érvényességét. Mivel mi magunk nem vagyunk orvosok, azon képességünk, hogy egy forrás milyen hiteles, sok esetben korlátozódik az olyan információkra, mint hogy mekkora Impact Factorral rendelkezik egy

szaklap, hány független idézője van az adott cikknek, kik vannak feltüntetve a szerzőségi adatokban... stb., de érdemben tartalmilag a feltáráson túl nem áll módunkban értékelnünk. Itt kritikus hasznát látnám az MI-nek, de csak abban az esetben, ha biztos lehetnék abban, hogy ő maga sem csak a keresési eredményéből mondja meg, hogy egy adott cikk mennyire minőségi. Ha valahol, akkor ezen a ponton hiányzik leginkább az intelligencia a működéséből.

A harmadik pont, amit kiemelnék az együttműködés és kapcsolatépítés lehetősége. Ebben a feladatban az MI a kapcsolatfelvétellel járó adminisztratív teendők jelentős részét képes levenni a könyvtáros válláról. Az MI itt többek közt a formális levelek megírásában tölthetne be szerepet; így elég a kollégának mindössze az MI által generált levél korrektúrázását elvégezni, mindezzel pedig éves szinten nem kevés munkaidőt lehetne megtakarítani.

Végezetül, amit sarkos különbségnek láthatunk, a zárószöveg. Míg a magyar verzióban kifejezetten ajánlotta saját magát, itt inkább figyelmeztet, hogy személyes egyeztetés történjen az adott kérdéskör kapcsán. Ez nem csak azért fontos, hogy több szempontot lássunk érvényesülni. Az MI működési elve képes több problémát is felvetni, amik jelenleg még nem teljesen tisztázottak akár a jogi, akár a morális szempontból. [7]

Pár szó az RPA-ról

Amit egyelőre nagyobb biztonsággal jelenthetünk ki az MI pozitív hatásaival kapcsolatban, hogy azokban a munkákban képes hatékonyabban és megbízhatóbban segítségünkre lenni, amely nem igényel intelligens tervezőt. Ezt a területet magyarul „robotizált folyamatautomatizálásnak” [8] nevezzük, angolul csak RPA-ként hivatkozunk rá. Ez alatt a rutinfadataink kiszervezését is értelmezhetjük [9], ugyanis az MI-t könnyedén alkalmazhatjuk formanyomtatványok feldolgozására, katalogizálásra, illetve digitális marketingre az e-mail hirdetések megírásától egészen a képkötésig. Amennyiben egy orvosi könyvtár rendelkezik a megfelelő robotikával, a polcrendezésben is hathatós segítséget nyújthat az MI.

Forradalmasítja az MI az orvosi könyvtárosi területet?

A jelen állapotban a kifejezést elég erősnek találom; egyelőre pontosabbnak érzem azt, hogy megfelelő használattal tehermentesíti a munkánkat. Ahhoz, hogy forradalmivá válhasson, még rengeteg technológiai és infrastrukturális változás kell a könyvtáros szférába, melyeknek meglete elsősorban fiskális kérdés. Másodsorban az olvasói igények egyelőre nem teremtetek túlságosan nagy keresletet ezen szolgáltatás felé. Az viszont egészen bizonyos, hogy az MI velünk marad, és csak rajtunk múlik, hogy mikor és mennyire kezdünk vele valami érdemre, legyen szó akár egy mezei kör-email megírásáról, egy komplex referenz kérdés megválaszolásáról, vagy akár orvosi területek közötti kooperatív megoldások kitalálásáról. [10]

Felhasznált irodalom

- [1] Viera C. 5 Ways Artificial Intelligence Impacts Libraries. American Journal Experts. Updated on April 5, 2023. [letöltés dátuma: 2023. július 19.] URL: <https://www.aje.com/arc/ways-artificial-intelligence-impacts-libraries/>
- [2] A szöveget a hiteles kép kedvéért változtatás és javítás nélkül emeltem át.
- [3] ChatGPT [letöltés dátuma: 2023. július 18.] URL: <https://chat.openai.com/>
- [4] AI and LinkedIn Community: What are the benefits and challenges of implementing artificial intelligence in library services? [letöltés dátuma: 2023. július 19.] URL: <https://www.linkedin.com/advice/0/what-benefits-challenges-implementing-artificial>
- [5] ChatGPT and Information Literacy. Florida International University Libraries. [letöltés dátuma: 2023. július 19.] URL: <https://library.fiu.edu/chatgpt-infolit/artificial-intelligence>
- [6] ChatGPT [letöltés dátuma: 2023. július 18.] URL: <https://chat.openai.com/>
- [7] Pl. ki a felelős, ha az MI hibázik: a szervezet, a felhasználó, vagy az MI üzemeltetője?
- [8] A teljes kifejezés: robotic process automation.
- [9] AJE-Journal Experts. 5 Ways Artificial Intelligence Impacts Libraries. YouTube. [letöltés dátuma: 2023. július 20.] URL: https://youtu.be/_AFjN6YtOWA?feature=shared
- [10] Frackiewicz M. Artificial Intelligence in Medical Libraries: Revolutionizing Information Access and Research. TS2 Space. [letöltés dátuma: 2023. július 20.] URL: <https://ts2.space/en/artificial-intelligence-in-medical-libraries-revolutionizing-information-access-and-research/>

¹ http://www.rehabint.hu/files/daloskonyv_2021.pdf (A letöltés dátuma: 2023.05.01.)

Katona-egészségügyi pavilon a Bécsi Világkiállításon

POGÁNYNÉ DR. RÓZSA GABRIELLA (PHD)

a Szent István Tudományos Akadémia rendes tagja,

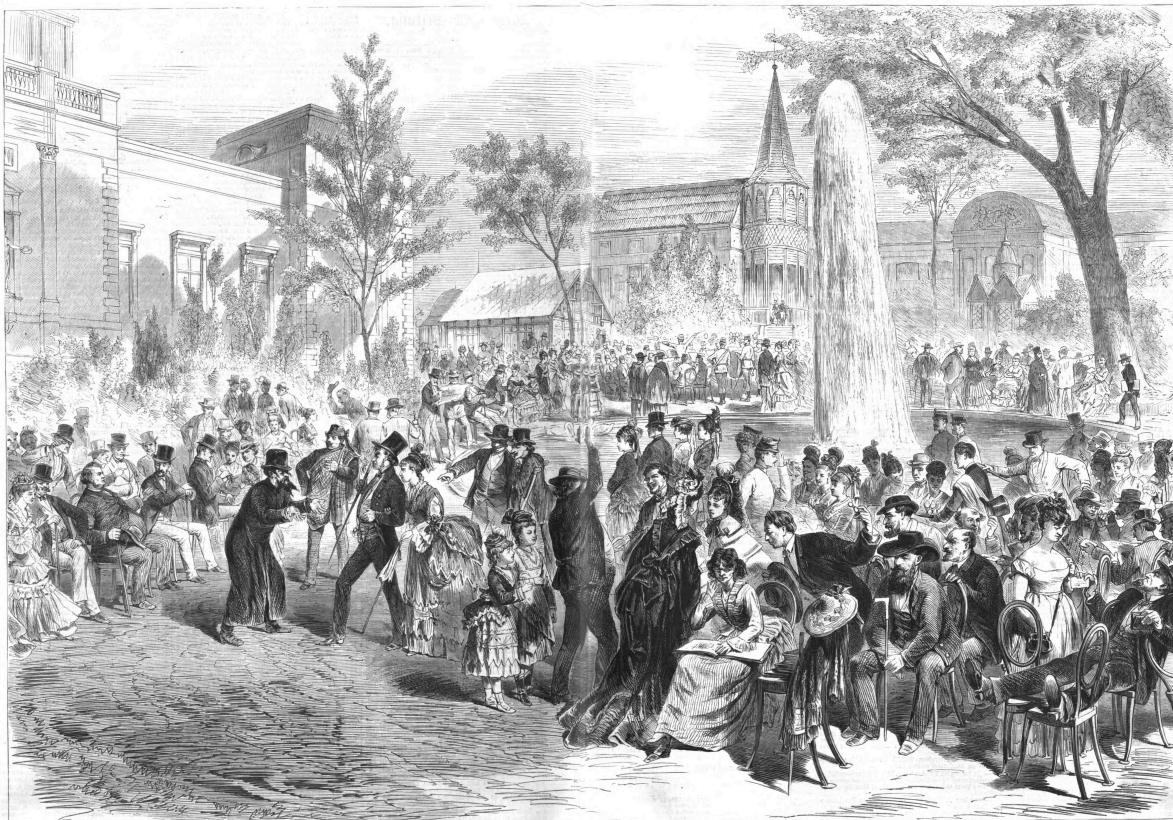
könyvtárvezető, Magyar Honvédség Egészségügyi Központ Tudományos Könyvtár, Budapest

prg1971.05.29@gmail.com

A 2023-as esztendő – lehetséges, hogy csak szubjektív érzéseink szerint – a jubileumok éve, több jeles évfordulóról közölt már megemlékezést az Orvosi Könyvtárak, és a különféle kutatási témák közötti átvezetések, vagy akár csak a szabad asszociációk, a kérdéskörök, jelenségek mint csomópontok közötti gráfok, kapcsolatok újabb és újabb szellemi kalandozásokra hívnak, újabb és újabb érdekeségekhez, akár jubileumokhoz vezetnek.

Százötven éve, 1873. május elsején nyílt meg a Bécsi Világkiállítás, amely rendezvény, az 1851-es Londonban megtartott legelső óta már a tizededik volt e jeles nemzetközi seregszemlék sorában. A „világkiállítás” mint műfaj megteremtőjének ALBERT HERCEG (1819–1861), a brit VIKTÓRIA KIRÁLYNŐ (1819–1901) férje tekinthető, aki szerint „A kiállítás célja és feladata,

hogy az egész emberi nem fejlődésének magas színvonaláról hű és eleven képet nyújtson és kijelölje azt az irányt, melyben a népek és nemzetek kultúrájuk és anyagi tevékenységünk fejlesztése érdekében haladni kell. E kiállításnak meg kell bennünket győzni arról is, hogy e törekvések csak akkor fognak igazán megvalósulni, ha egymás kölcsönös támogatására készen ál-

Illustrierte Zeitung, 1. November 1873, p. 324-325.

Életkép a világkiállításról. Forrás: Illustrierte Zeitung (Leipzig). 1. November 1873. p. 324–325.

lunk, tehát béke, szeretet, kölcsönös támogatás által, melyekre nemcsak az egyes embereknek, hanem a föld valamennyi népeinek készen kell lenniök. ... A közönség bámulattal, csodálkozással szemlélte a világ csodáit, az ipar, művészet, a tudományok haladásának látható jeleit. Ez első kísérlet világraszóló sikere a munka képviselőit önértzetesebbé tette és az egész emberiség büszke tudattal hivatkozott arra a győzelemre, melyet az alkotó kezek és a teremtő ész a természet nyers anyagai fölött kivívtak. Egymagában véve páratlan ünnep volt ez, mely az emberi nem méltóságát és diadalát hirdette mind az öt világrészben és elsősorban Európában.”[1]

A londoni „expo” jelentős ipari, infrastrukturális és kulturális beruházásokkal és hatalmas idegenforgalmi hozadékkal járt, így nem véletlen, hogy az esemény gyorsan követőkre talált, illetve újabb csatlakozókra a kiállítói és látogatói oldalon egyaránt. Az alábbi táblázat adatai jól érzékeltetik a XIX. századi expok kiteljesedését: 1873-ig a napi látogatói rekord kivételével mindegyik kiállítás túlszárnyalta a korábit, a bécsi esetében pedig jelentős növekedés figyelhető meg minden mennyiségi mutató tekintetében. Ezernyolcszázhetvenhatban költözött a mozgalom a tengeren túlra, ez bizonyos többletkiadást eredményezett volna számos európai résztvevőnek, de a későbbiekben újra a korábbi növekedési tendencia érvényesült.

Az egyértelmű kvantitatív növekedés mellett azonban érdekes, ám kvalitatíve éppen ellentétes folyamatot is leírt ZICHY JENŐ (1837–1906) 1891-es dolgozata: *„A modern industrialismust a világkiállítások növelték nagyra. És midőn az ipari fejlődés szükségét már Európa, sőt világszerte belátták, midőn az eszköz, mely erre a közfigyelmet fordítja, megtette szolgálatait, midőn a nemzetközi nagy mérkőzésekben körülbelül minden állam tisztában volt az ipari tevékenység terén követendő irányelvekkel, akkor századunk ez olympusi versenyei, a világkiállítások — melyek megtették kötelességüket — lejárták magukat. ... Más irányt kezdtek mint modern irányt felkarolni, hogy vele a panem et circenses elvét, a mai társadalom keretében nagyszabású arányokban meghonosítsák. Szemkápráztató, fül-siketítő, ínycsiklandó dolgok honosultak meg a világkiállításokon. A régi cél, a népek nemzetközi versenye megmaradt ugyan magnak, de a hozzá való keret nagyon kápráztató lett. Színházak, exotikus tánczosnők, panorámák, diorámák, bábeli tornyok, vademberek, háremek bemutatása sat. sat. nagy látványosságokká sülyesztették a világkiállításokat és a legutóbbi [1889-es] párisi kiállítás kulminációt képezett a 'panem et circenses'-féle elv második részének megvalósítása terén”.*[3] Ezen gondolatokat Zichy a magyar millennium kapcsán vetette fel abban a kontextusban, hogy az 1896-os ünnepségsorozathoz világ- vagy „csupán” országos kiállítás csatlakozzék. Értéktételét

azonban az utókor igazolta, a XX. század első évtizedeinek mértékadó lexikonja, „A Révai” úgyszintén ezt, az 1910-es évekre immáron „tudományosan elfogadott” nézetet közli a *Kiállítás* címszó alatt: *„Las-sankint azonban a K.-ok kifárasztották a kiállítókat is, a nagy közönséget is és az utolsó évtizedek nagy világ-K.-ai már a látványosságokat, szórakoztatásokat és az érzéket csiklandó dolgokat keresték, melyekben különösen az 1889-iki párisi és az 1893-iki chicagói K. excelláltak. Ez a jelleg a K. komolyságának rovására kezd kidomborodni s ennek régebbi érvényesítése volt oka, hogy a nagy K. helyett jobban felkarolták az országos K.-t.”*[4] Mindazonáltal még ezen rendezvények popularizálásával együtt is hordozói és megtestesülései voltak a XIX. század második felét és a régi századforduló időszakát jellemző, a fejlődésbe, az együttműködésekbe, valamint a reményteli jövőbe vetett hitének, az akkor még politikailag érintetlen internacionalizmusnak. (A könyvtári világban analóg és csatlakozó folyamat a Dewey Tizedes osztályozásából az ETO kialakulása, kötődve PAUL OTLET (1868–1944) és HENRI LA FONTAINE (1854–1943) által életre hívott Nemzetközi Bibliográfiai Intézet működéséhez.)

FERENC JÓZSEF (1830–1916) 1870. május 24-én kelt elhatározásával indította útjára a Bécsi Világkiállítás szervezését, az 1871-es esztendő a legfelsőbb szintű felelősök, szervezők kijelölésével, a bizottságok összehívásával, illetve a jogi alapok megteremtésével telt, a következő év pedig a kiállítási koncepció kialakításának, a szekciók meghatározásának és a rendezvényhelyszín beosztásának, később előkészítésének, az épületek felépítésének korszaka volt. A civilizáció különféle vívmányainak, mezőgazdasági és ipari terményeknek és termékeknek, a tudományos eredményeknek, a hagyományoknak és a művészeti alkotásoknak bemutatása két metszetben történt, voltak külön kiállítóhelyei a nemzeteknek, így magyar pavilon is készült, de voltak olyan helyszínek, amelyek speciális témakörök reprezentálására voltak hivatottak, ezek egyike volt a katona-egészségügyi tárlat, a *Sanitäts-Pavillon*. 1873. április végére már minden készen kellett, hogy álljék a május 1-jei megnyitóra. A rendezvény, illetve a hozzá kötődő látványosságok, bemutatók, konferenciák, kisebb kiállítások egészen 1874 végéig eltartottak. [5]

A korai expok a gazdaság, a kultúra, a tudomány, a művészetek, valamint az igazgatás minden szegmensét és a társadalom legkülönfélébb osztályait, rétegeit, ágenseit mozgósították, így váltak részesévé a hadseregek is ennek a nagyívű projektnek. A bécsi kiállítás XVI. szekciója mutatta be a hadüggyel, hadsereggel, katonaélettel kapcsolatos tárgyakat hadsereg-szervezet és hadkiegészítés; felszerelés, egyenruhák, fegyverzet; tüzérség; hadmérnökség; katona-egész-

ségügy; katonai oktatás, nevelés, kiképzés; térképészet és hadtörténet tematikus csoportokba rendezve. [6]

A Sanitäts-Pavillon tárlata a mozgósítás idején működő tábori katona-egészségügyi ellátást mutatta be: egyrészt a katonaorvoslás eszközeivel és intézményrendszerének bizonyos elemeivel ismertette meg a látogatókat, másrészt pedig a civil segélyszervezetek számára is megjelenési lehetőséget biztosított a kollektív. Köztudott, hogy háborúk idején a sebesültellátásban a hadseregek által biztosított egészségügyi szolgálat mellett mindenkor szerepet vállaltak magánszemélyek és az egyházak, egyházi szervezetek. A XIX. század második felének haditechnikája, illetve egy-egy csata után a sebesültek hatalmas száma, valamint a forrongó európai köztörténelem kikényszerítette, hogy a segítségnyújtásnak immáron speciális rendeltetésű és formális szervezetei jöjjenek létre. A patrióta segélyegyletek és az erre a küldetésre akár korábban megszervezett egyházi (lovag)rendek (német és máltai lovagrend, illetve hagyományosan például az irgalmasok) mellett mindmáig legismertebbeként ekkoriban alakult meg a Nemzetközi Vöröskereszt és a Nemzetközi Vörös Félhold. Ezen szervezetek életre hívásának konkrét kiváltó oka az 1859-es itáliai hadi eseményekhez, különösen a június 24-ei véres solferinói ütközethez kötődik. A 300.000 katona részvételével lezajlott 15-órás küzdelem után 40.000 sebesült maradt a harctéren ellátás, víz, alapvető higiénia nélkül, a csata mocskában, néhány napon belül pedig közel ugyanennyi beteg úgyszintén segítségre várt [7], közülük sokan még napokkal később is a harcmezőn feküdtek, mivel ellátásukra nem volt elegendő orvos. Mindemellett pedig a környező lakosság az osztrák egyenruhában lévőket számos esetben még kirabolta, kínozta, bántalmazta is. HENRY DUNANT (1828–1910), genfi üzletember arra járva megrendülten szembesült ezen áldatlan állapotokkal és saját anyagi erőforrásait felhasználva a közeli települések jóéremű lakóit, illetve a környéken tartózkodó „turistákat” mozgósította a segítségnyújtásra. De ez még csak a folyamat kezdete volt: 1862-ben megjelentette a „program”-jának tekinthető *„Un souvenir de Solferino”* című munkáját, amelyben két célt határozott meg: minden ország szervezzen azonos jelvénnel ellátott segélyszervezetet, amelynek feladata háború esetén a katona-egészségügy támogatása, illetve teremtődjék nemzetközi konszenzus és kötettség kötelező érvényű jogforrásnak tekinthető megállapodás ezen szervezetek tevékenységének és biztonságának szavatolására. Utóbbi lett a Genfi egyezmény első változata [8], melyet végül 1864. augusztus 22-én Svájc, Baden, Belgium, Dánia, Spanyolország, Franciaország, Olaszország, Németország és Poroszország

képviselői írtak alá, és amelyhez az Osztrák-Magyar Birodalom (ekkor még nem Monarchia) 1866. július 21-én csatlakozott. [9] A dokumentum, illetve kiegészítői, módosított változatai mindmáig érvényes és hatályos jogi kereteket biztosítanak a katonai konfliktusok során megsebesültek védelmének és általában a humanitárius segítségnyújtásnak. Érdemes az Egyezmény korai magyar fordításának első két paragrafusát idézni: „I. cikk: A mozgó-ápolodák (ambulances) és katonai kórházak semlegesnek ismertetnek el és ennélfogva a hadviselő felek által mindaddig, míg azokban betegek, vagy sebesültek vannak, megvédettnek és tiszteletben tartatnak. A semlegesség megszűnnék, ha az ily mozgó-ápolodákat és kórházakat katonaság szállaná meg.” és „II. cikk: A kórházak és mozgó-ápolodák felügyelő, egészségügyi kezelő és betegszállító személyzete, valamint a tábori lelkészek, mindaddig míg feladatukat teljesítik, és míg sebesülteket kell fölszedniük és ápolniuk, a semlegesség jótéteményében részesülnek.” [10]

A tábori egészségügyi szolgálatnak kiemelten fontos eleme a sebesültszállítás, amely a megfelelő sűrűségű vasúthálózat kiépülése után beteg- vagy sebesültszállító, utóbb pedig erre a célra alkalmasan felszerelt kórházvonatok (idővel speciális repülőgépek) bevetésével vált lehetővé. [11] Könyvtárosként Dunant munkásságával kapcsolatban azonban nem feledkezhetünk meg arról sem, hogy fentebb említett tevékenysége mellett egy „világkönyvtár” létesítését is szorgalmazta, amely több mai nemzetközi szervezet, pl. az UNESCO, és az IFLA programjai előképének tekinthető. [12]

A Sanitäts-Pavillon a katona-egészségügy és az önkéntes segítségnyújtás eredményeinek együttes bemutatását tűzte ki célul. A tárlatról megjelentetett önálló katalógus bevezetőjéből a tematikus kiállítás megszületésének kalandos körülményeiről is olvashat az érdeklődő.

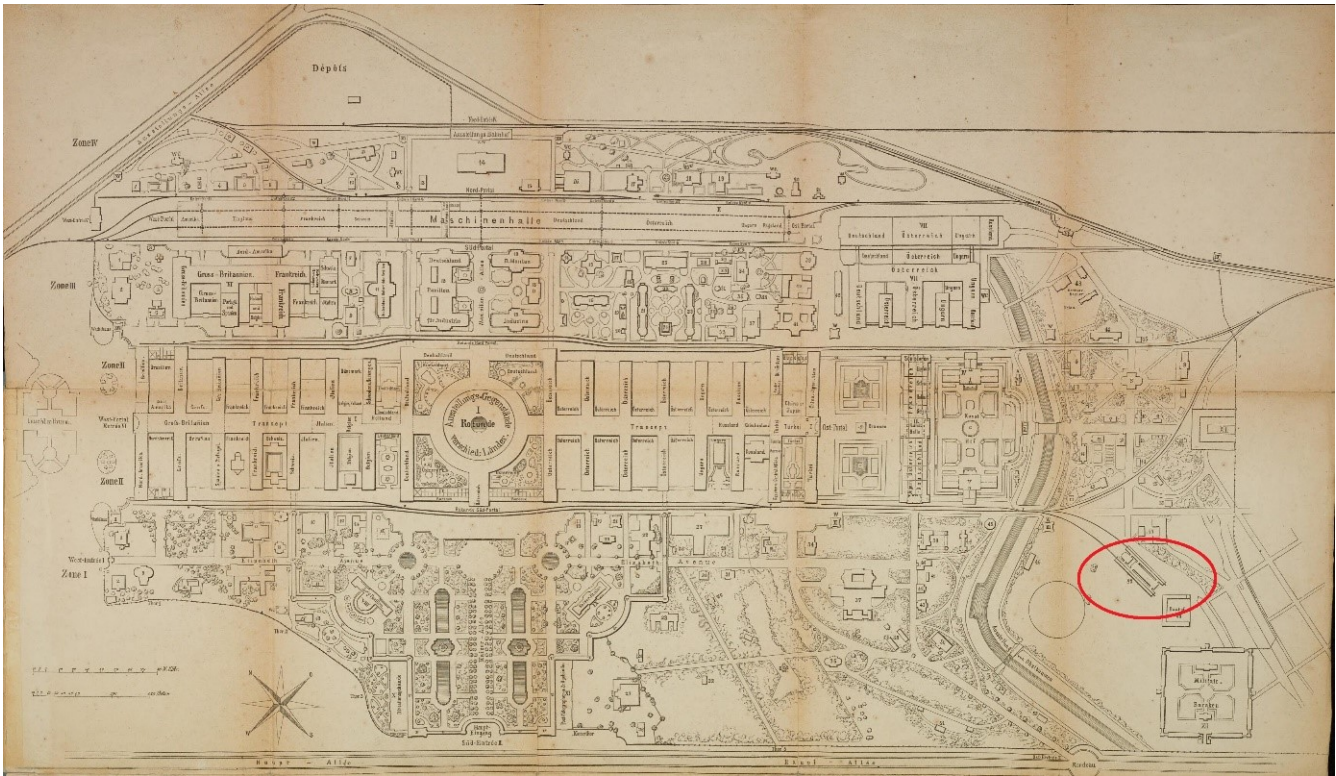
A vilákkiállítás főigazgatósága már 1872 januárjában részvételre invitálta a Német és a Máltai Lovagrendet, a bécsi önkéntes segélyegyleteket és a közös hadügyminisztériumot, februárban pedig megbízta BÁRÓ DR. JAROMIR MUNDY [13] (1822–1894) nyugállományú törzsorvost, ekkoriban a bécsi egyetemen a katonaorvoslás rendkívüli professzorát a szekció képviselőjével a hadügyi szervezőbizottságon belül. Rövidesen az épület helye és terve is elkészült a rendezvény számára, ekkor azonban a Minisztertanács a megvonta a hadügyi kiállítás költségvetési keretét, így a témacsoport és a szekció terve egyaránt kútba esett. Majdnem egy esztendővel később, 1873 áprilisában azonban újra napirendre került a hadseregek, illetve a katonaorvoslás bemutatkozása, ekkor LEOPOLD WITTELSHÖFER (1818–1889) kapott felhatalma-

zást a szekció megszervezésére. [14] Személyénél mindenképpen érdemes röviden elidőzni, hiszen patrióta büszkeséggel fedezhetjük fel a Bécsi Világkiállítás egyik szekciójának rendezőjében hazánk érdemes fiát. WITTELSHÖFER LIPÓT 1818-ban született Nagykanizsán, orvosi egyetemi tanulmányait 1835-ben Pesten kezdte meg, 1836 és 1841 között Bécsben végezte. Apja halála miatt vissza kellett térnie Magyarországra, a győri kórházban folytatott orvosi praxist és hamarosan tiszteletbeli megyei főorvosi címet is nyert. Az 1848/1849-es forradalom és szabadságharc alatt előbb nemzetőrként harcolt, majd törzsorvosként 1848 októberétől a győri honvédkórház vezetője volt, ahol nem csak a magyar sebesülteket áptolták, hanem az ellenséges katonákat is. SZINNYEI a *Magyar írók élete és munkáiban* úgy tudja, hogy ezért osztrák emlékéremben is részesült. Wittelshöfer a kórház élén maradt a szabadságharc leverése után is, azonban a katonai hatóságok figyelmeztetésére, hogy a szabadságharcban való részvétele miatt retorziók várnak rá, vagy politikai áskálódások miatt Bécsbe költözött, ott folytatta gyógyító praxisát. Az ő kiadásában és szerkesztésében indult meg 1851. április 5-ei számával Közép-Európa első orvosi hetilapja, a *Wiener Medizinische Wochenschrift*. [15] A folyóirat rövid szerkesztői beköszöntője szerint a kiadvány a gyakorló orvosok elvárásainak kíván megfelelni az orvostudomány legújabb eredményeinek, illetve a helyi és a fővároson kívüli gyógyintézetek híreinek közzétételével, valamint az orvosok jogainak, érdekeinek képviselésével. [16] Az alapító főszerkesztő haláláig, 1889-ig gondozta a lapot, és a kiadvány mind a mai napig jelentős orgánuma németajkú vagy németül tudó orvosi szakmai közösségnek. Wittelshöfer redacteur munkássága a magyar orvostársadalom számára sem volt ismeretlen. Szakmai életútjára visszatekintve kimondható, hogy „Közéleti orvosnak tekinthetjük ..., a bécsi szaklap ugyanis már az első lapszámától kezdve szintén rendelkezett tárcarovattal, amelyben rendszeresen helyet kaptak a szerkesztőség pesti egyetemmel kapcsolatos cikkei is. A hazai szakirodalom a forradalom után Bécsbe kerülő Wittelshöfert egyébként általában a magyar orvostársadalom hűséges, aktív támogatójaként mutatja be... bár kétségtelenül igaz, hogy bizonyos szervezeti, az orvosi kar erőforrásait érintő kérdésekben Wittelshöfer az osztrák fővárosból is a pesti egyetem helyzetét próbálta segíteni, a tanítási nyelvvel kapcsolatos vitákban ... inkább a Thun-minisztérium németesítő törekvéseivel rokonszenvezett, ezért személye egy idő után ellenszenvesse vált a magyar orvosok számára.” [17] Mindazonáltal tevékenységében sajtótörténetileg is érdekes a szakírás és az újságírás ötvözése, erre utalnak az *Orvosi Hetilapban* megjelent nekrológ szavai: „*Collegánk vérmérséklete, jelleme szerint teljesen journalista volt;*

azt, miért küzdeni jónak látott, kereken, bátran, sokszor kíméletlenül még személyes ügyekben is, kimondotta. Nemcsoda, ha lapja kivált az absolutismus idejében mint maga írja 35-ször lefoglaltatott s ő sajtó vétségért 7-szer bevádoltatott. Orvosi Hetilapunknak is néhány-szor nekirontott. A munkásság, melyet közel 40 évig a bécsi orvosi iskola s a talán a német orvosi irodalom, a hadsereg s Bécs városa közegészségi és orvosi ügye körül hosszú pályája alatt kifejtett, az illetők elismerését teljesen kiérdemelte.” [18] A katonaeészségügy törtérijához kapcsolódva pedig mindenképpen ki kell emelni azt is, hogy a Wittelshöfer Lipót indította útjára 1867. január 2-ával a *Wiener Medizinische Wochenschrift* mellékleteként a *Der Militärarzt* című katonaeorvosi szaklapot, amely alcíme szerint e szakterület nemzetközi orgánuma lett. A lap kiadója a bécsi székhelyű Österreichischer Patriotischer Hilfsverein volt, ennek jogutódja lett a mai Osztrák Vöröskereszt (Österreichisches Rotes Kreuz). És visszakanyarodva a bécsi világkiállítás Sanitäts-Pavillon témájához az új szakfolyóirat főszerkesztői bevezetője helyett a kiadványt beharangozó hirdetésre érkezett olvasói levelet tette közzé első számában, amelyben egy magát meg nem nevező dél-németországi katonaeorvos a Wittelshöfernek és a Militärarznak a Genfi Egyezményhez való hozzájárulását méltatja, vagyis az emberbe kódolt erkölcsi törvények, a filantróp érzelmek, a katonaeorvoslás és az önkéntes segítségnyújtás magasztos céljainak, eszközparkjának, törekvéseinek, erőinek összekapcsolását. Mindennek fontosságát pedig külön aláhúzza a korszakban Európa meglehetősen politikai instabilitása és a Birodalomban az általános hadkötelezettség küszöbön álló bevezetése. [19]

Wittelshöfer tehát közismert személyisége volt a korabeli bécsi orvosi és katonaeorvosi közéletnek, kelő hadegészségügyi tapasztalatokkal, ismeretekkel és személyes kapcsolatrendszerrel rendelkezett e feladat elvégzéséhez. Közvetlen munkatársainak a korábbi szervezőt, MUNDY PROFESSZORT és DR. THEODOR BILLROTHOT [20] (1829–1894) választotta. Mundy a kórházvonatok elvi modelljének és gyakorlati megvalósításának, a sebesülttranszportnak volt már az 1867-es Párizsi Világkiállítás óta közismert szakértője, az észak-német származású Billroth pedig 1867-től szintén a bécsi orvosképzés jeles egyénisége volt. Mindkettőjük nevét számos katonai sebészeti szakkönyv és publikáció is megörökítette, jó barátságukat szakmai érdeklődésük, a mentésügy és a világi ápolónőképzés területén kibontakozó közös törekvéseik erősítették.

Ebben a történelmi pillanatban és szellemi háttérrel, ezeknek a kimagasló szaktudással rendelkező férfiaknak a szervezőmunkája és hathatós lobbitevékenysége eredményeként jött létre a Bécsi Világkiállítás katonaeorvosi tárlata – ahogyan szó volt róla – egy

A világiállítás tér [17]képe (Offizieller Plan der Weltausstellung Wien 1873. Stuttgart: Hallberger; 1873.

URL: https://digital.onb.ac.at/OnbViewer/viewer.faces?doc=ABO_%2BZ255736208; letöltés dátuma: 2023. július 12.)

1873 áprilisában hozott döntés után majdhogynem vert helyzetből indulva. Ekkor még nem volt forgatókönyve a kiállításnak, sőt épülete, de még épület-terve sem, mindezzel együtt az utolsó pillanatban elnyert főigazgatói támogatásnak köszönhetően június 30-án végül mégis megnyílt a Sanitäts-Pavillon is a szakmai látogatók és az érdeklődő nagyközönség számára. A kisebb-nagyobb háborús konfliktusokkal terhelt időszak kapcsolódó tanulsága volt, hogy számos család fiai, férjei vagy fivérei résztvevői, elszenvedői voltak és lehetnek hadi eseményeknek, így a személyes érintettség sokszor sajnálatos közelségbe hozta a témát a civil lakosság széles köreiben is.

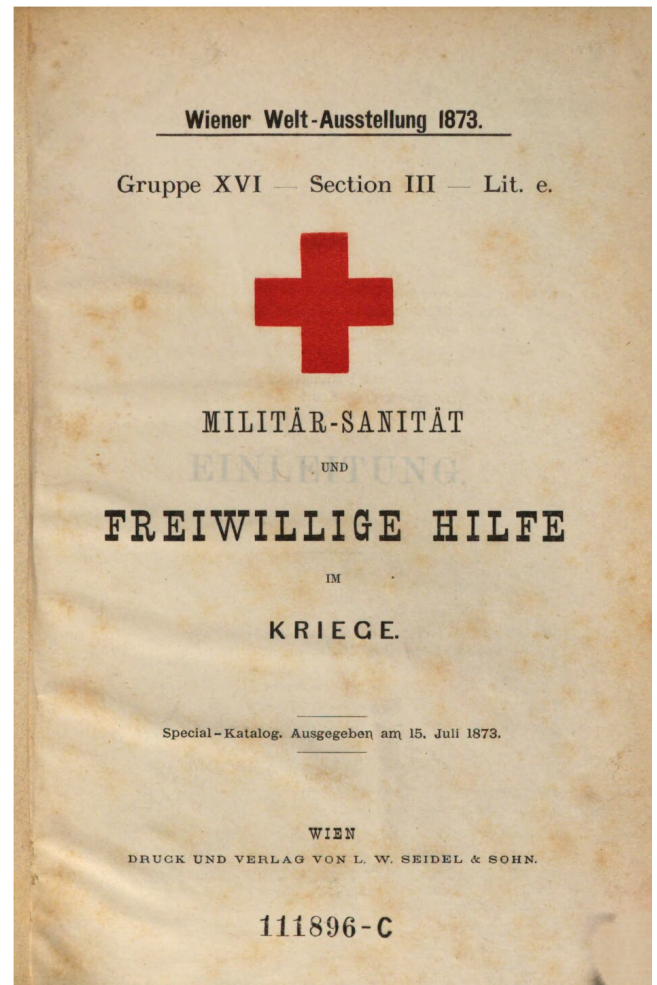
A tárlat katalógusa első változatban 1873. július 15-ei dátummal jelent meg a Bécsi Seidel kiadó gondozásában. A jegyzékben mindazon tárgyak szerepelnek, amelyek az Sanitäts-Pavillonban voltak kiállítva, az egyik függelék országok szerinti bontásban az ipari csarnokban elhelyezett egészségügyi eszközök listáját közli, a másik pedig az épületen kívül elhelyezett és megtekinthető kórházvonalakat, azok felszerelését, speciális alkatrészeit, berendezését ismerteti. A dokumentum ezenfelül a német császárné, AUGUSZTA SZÁSZ-WEIMAR-EISENACHI HERCEGNŐ (1811–1890) által kiírt pályázatról is tudósított, amelyben a humanitárius segítségnyújtás támogatására 2000-2000 tallér pályadíjat ajánlott fel a legjobbnak ítélt táborig sebészeti szakkönyv és a Genfi Egyezmény ismertetésére,

illetve további összegeket a kiállított tárgyak megvásárlására. A díjak odaítélésére a német segélyszervezeteket koordináló bizottságot bízta meg; a német, angol vagy francia nyelvű kéziratok beküldési határidejeként 1874. május 15-ét határozta meg. Természetes azonban, hogy a világiállításához kötődően számos témában egyéb pályázatok is megjelentek, különféle szervezetek és magánszemélyek jóvoltából több érmet és díjat ítéltek oda.

A táborig egészségügyi részleg tárgycsoportjaiban különféle országokból és számos gyártótól származó, már a hadseregekben és/vagy az önkéntes táborig egészségügyi szolgálat szervezeteinél alkalmazásban álló hordágyak, kerekesszékek, kerek hordágyak, sebesültszállító kocsik, táborig konyhák, egészségügyi készletek, eszközök és gyógyszerek szállítására kialakított tehervagonok voltak láthatók. Külön egy ségben kaptak a látogatók áttekintést a kötőhelyek munkatársai számára összeállított katonai sebkötőző vagy orvosi egységcsomagokról, valamint a táborig kórház elhelyezésére rendszeresített sátrakról és barakkokról, illetve az ezekben használatos műtő- és betegágyakról. Nem maradtak ki a sebészeti készletek, műszerek és a gyógyszerek vagy a művégtagok, egyéb gyógyászati segédeszközök és a különféle higiéniai berendezések sem. A kiállítás legnagyobb attrakciói azonban kétségkívül a kórházvonalatok voltak, hiszen ezek először az 1867-es párizsi rendezvény al-

kalmával szerepeltek, azóta pedig már több modell is bevetésre került. FRANZ PIMSER osztrák ezredorvos által közölt adatok szerint elsőként az amerikai polgárháború során alkalmaztak kórházvonatokat, és több mint 75.000 sebesültet szállítottak egészségügyi vonatokon, Európában pedig 1870–1871-ben a német-francia háború alatt összesen 144.940 fő evakuálása történt vasúton. És ekkorra már egyértelmű volt, hogy a vasúti beteg- és sebesültszállítás nem csupán a szekerekhez képest hatványozott kapacitás miatt jelentős, hanem azért, hogy a megfelelő felszereléssel, gépészettel és orvostechikával rendelkező kórházvonatokon már útközben lehetővé vált lényegi beavatkozások elvégzése, az utazás ideje nem jelentett késedelmet a gyógyítás megkezdésében. De ennek előfeltétele az volt, hogy az építészeti szabályozóknak megfelelő minőségű vasúti kocsikból „mobil” kórházak készüljenek pl. a szellőzés, vizesblokkok, világítás stb. tekintetében. Bécsben francia, bajor, pfalzi és hamburgi szerelvényeket mutattak be, illetve amerikai és német modellek voltak kiállítva. [21]

Mindazonáltal a katonaorvosi szolgálat, valamint tábori sebesültellátás sikere nem csupán a rendelkezésre álló infrastruktúrán alapul, hanem csaknem ugyanolyan mértékben a szolgálattevők felkészültségén és a feladatot ellátó szolgálatok szervezettségén, így színes és érdekes tárgycsoportja volt az egészségügyi csarnoknak a könyvek és – mai szóval élve – egyéb információforrások kollekcója. A kiállított kötetek és brossúrák között akadtak a hazai és külföldi segélyszervezetekről szóló ismertetések, éves beszámolók vagy jelentések, különféle demonstrációs anyagok, képgyűjtemények, de szakirodalmi források is szép számmal szerepeltek a kínálatban. A szekció három szervezője, Wittelshöfer, Billroth és Mundy például a tábori sebészet, betegszállítást, kórházépítést, nosocomiális fertőzések, katonai közegészségügy témákban saját szakkönyveik mellett ezen diszciplínák, témakörök szerzőitől bekért monográfiákat állítottak ki, illetve kéziratokat, demonstrációs eszközöket, tervrajzokat és fotókat bocsátottak közszemlére. A szakkönyv-kollekció pontos jegyzéke nem ismert, mindazonáltal a szekció egészéről beszámoló jelentés a „modern vonatkozó szakirodalom egészét átfogó válogatás”-nak titulálta. [22] A katalógus azonban önálló tételként szerepeltet néhány fontos szakkönyvet. Külön megemlíti GOMARUS FRANCISCUS VAN GOMMELEN (1813–1874) holland orvos ezredesnek a háborús sebesültszállításról szóló könyvét és a hozzá tartozó illusztrációs kötetet (*Essai sur les moyens de transport et des secours en général aux blessés et malades en temps de guerre* és *Atlas de l'essai sur les moyens de transport et des secours en général aux blessés et malades en temps de guerre ... avec 23. planches, et 23*

A Sanitäts-Pavillon katalógusának címlapja (*Militär-Sanität und freiwillige Hilfe im Kriege. Special-Katalog. Ausgegeben am 15. Juli 1873. Wien: Seidel; 1873. URL: <http://data.onb.ac.at/rep/10610824>; letöltés dátuma: 2023. július 12.*)

figures intercalées dans le texte. Le Haye: Langenhuyzen; 1864 és 1870.), amely Bécsben díjat is nyert. [23]

Másik érdekes szakkönyv a holland DR. JOHAN PETER HUBERT VAN DE LOO (1812–1883) munkája a gipsztechnikáról (*Der amovo-inamovible Gypsverband. Vortrage ... mit Bemerkungen und anderen Mitteilungen.* Venlo; 1863; holland nyelven: *Het onmiddelijk amovo-inamovibele gypsverband, benevens het tricot-verband.* Leiden: Hazenberg; 1865). A szerző Liége egyetemén tanult, már végzett orvosként 1839-ben telepedett le Venlo városában. 1852-ben ismerkedett meg a gipszeléses technikával, mestere ANTONIUS MATHIJSSEN [24] (1805–1878) holland katonaorvos volt, aki 1851-ben a harlemi katonai kórházban elsőként alkalmazta ezt a rögzítési metódust lábtörés gyógyítására. Az utókor orvostörténeti emlékezetében „A modern gipsztechnika a holland katonaorvossal Mathysennel[!] veszi kezdetét” [25]. Loo sebészként és orvosként vált európai hírévé éppen azért, hogy a gipszelés bizonyos kezdeti nehézségei ellenére számos előadásban és publikációban az új terápia mind szé-

lesebb körű bevezetéséért fáradozott. Ismertségét mutatja, hogy a bécsi orvosi egyesület levelező tagja volt, illetve többek között a nápolyi, brüsszeli és düsseldorfi orvosi-sebészi akadémiák, egyesületek tagságát is elnyerte. [26]

A Sanitäts-Pavillon katalógusa összesen 128 tételt tartalmazott, ezenfelül azonban voltak még orvosi/katonaorvosi vonatkozású tárgyak az ipari csarnokban vagy a tudományos műszerek, illetve az oktatástechnikai eszközök között. Látható tehát, hogy a tábori egészségügy témájában (is) számos látnivalót kínált a Bécsi Világkiállítás, mindezzel együtt – mintha nem is 150 évvel ezelőtti eseményekről lenne szó – a korabeli sajtóvisszhangban jól felismerhetők az egyes érdekcsoportok, klikkek egymástól jól megkülönböztethető megítélései, prioritásai. Wittelshöfer lapja, a *Der Militärarzt* az állami szerepvállalás mértékét keveselli a tárlatban, a liberális irányultságú és „ellenzéki” napilap, a *Wiener Tagblatt* cikksorozatából az *Allgemeine Wiener Medizinische Zeitung* közölt válogatást, [27] amely az egész szekció elhibázott és öszszecsapott, koncepció nélküli megvalósítására és a fölöslegesen felvállalt költségekre hozott fel több példát is. A katona-egészségügyi bemutató létrejöttének már ismerttetett fordulatossá története biztonnal adhatott is némi alapot a megfogalmazott kritikáknak. Talán az aktuális sajtóviszonyokhoz képest a kívülálló szakmai értékelésének tekinthető az *Orvosi Hetilap*ban olvasható összehasonlítás, amely az 1879-es amsterdami VI. Nemzetközi Orvosi Congressus kapcsán jelent meg: „Aránylag a kiállítás terjedelméhez elég jól volt képviselve a hadi sebészet ... azonban aki a bécsi világkiállítás hadi sebészeti osztályát látta, arra nézve a congressus kiállítása egészen jelentéktelen lett volna.” [28]

A világkiállításához azonban már ekkor is csatlakoztak további rendezvények – a katonaorvosi tárlathoz nem éppen a Zichy által említett vásári látványosságok voltak ezek, hanem – igényes szakmai programok a (leendő) kollégák, vagy a művelt publikum számára.

A már említett *Wiener Tagblatt*, illetve az *Allgemeine Wiener Medizinische Zeitung* csipkelődve tudósított arról, Mundy professzor száz ingyenjegyet szerzett a szűkös anyagiakkal rendelkező medikus-hallgatók és a Josephinum, a katonaorvosi akadémia növendékei részére: ezzel pedig nem csupán a kiállítás megtekintését tette lehetővé számukra, hanem a katona-egészségügyi pavilonban heti két délutánra nyilvános szakmai előadás-sorozatot is felkínált az érdeklődőknek. A közlemény szerzője önmagában nem is tartja rossz ötletnek a világkiállítási „szabadegyetem” szervezését, hiszen minden szakterületről és tudományágból hatalmas és sokszínű információs, demonstrációs anyag áll rendelkezésre a Praterben, de ez nem pótol-

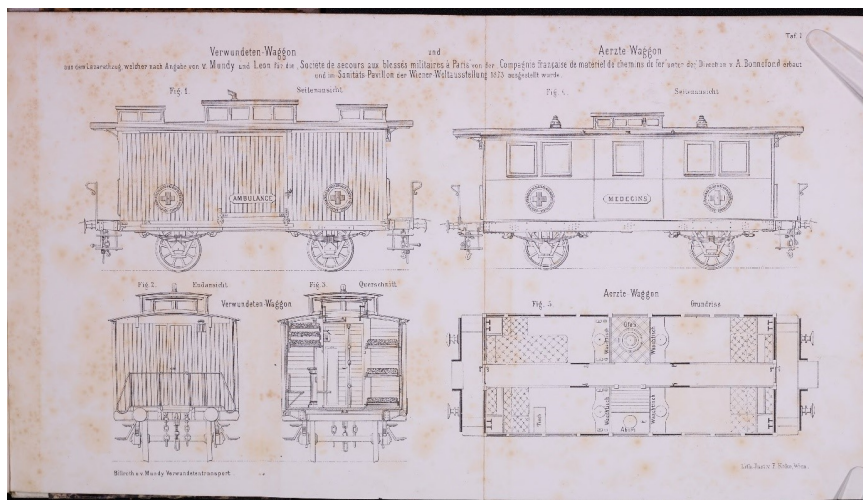
hatja a bécsi egyetem régóta kilátásba helyezett új épületét. [29] A szegényebb kartársak támogatása a kiállításra való eljutásban, illetve a saját szakterület ismereteinek gyarapítása Birodalom-szerte felvállalt célkitűzés volt. Jó példa erre a magyar nyelvű és identitású katonai művelődést, hadtudományi munkát zászlajára tűző *A Honvéd* című szakfolyóiratban közölt hír alapján a pozsonyi IV. honvédkerület tisztképzős katonáinak projektje tisztársaik megsegítésére, valamint a környék településeinek hadtörténelmi orientációjú tudományos feldolgozására. [30]

A „szakférfiak” számára pedig 1873. október 6. és 9. között tudományos konferencia is társult a Világkiállításához. A német nyelvű források „Privat-Konferenz”-nek nevezik ezen rendezvényt, hiszen nem nyilvános tudományos összejövetelről volt szó, hanem a szervezők személyre szóló meghívókat küldtek ki a katona-egészségügy és az önkéntes segélyszervezetek, valamint a vonatkozó eszközöket előállító gyártók képviselőinek. A *Wiener Medizinische Wochenschrift* október 4-ei közleményéből ismeretes, hogy addig kilenc tiszteletbeli meghívott és 69 résztvevő érkezett meg a tanácskozásra, illetve, hogy a meghívottak mintegy harmada hazai, vagyis az Osztrák-Magyar Monarchia állampolgára. A konferenciát a német Augustza császárné Wittelshöfernek írott levelében köszöntötte, melyben a Vöröskereszt megerősítését, háború és béke idejére is ápolónőképzés megszervezését és a legmodernebb technikának a mentésben való alkalmazását szorgalmazta. [31]

Wittelshöfer doktor megnyitó beszéde a kiállítás és az anket céljául egyrészt az ismeretterjesztést határozta meg, másrészt pedig a legutolsó háborúk (1866, 1870–1871) vonatkozó tapasztalatainak és az elméleti, illetve technikai fejlődésnek a kiértékelését, valamint ezekhez kapcsolódóan a jövőre nézve állásfoglalás, ajánlások megfogalmazását. A Monarchia kormánya megbízásából ez Theodor Billrothnak és Jaromir von Mundynek köszönhetően *Über den Transport der im Felde verwundet und Kranken* címen önálló kiadvány formában is megjelent [32], a *Der Militärarzt* pedig a tanácskozás programját, előadásait és hozzászólásait közölte bőszeges cikksorozatban. [33]

A Bécsi Világkiállítás 150 éve nyílt meg, saját életkorunktól függően nagy-, déd-, vagy akár szépszüleink életének meghatározó eseménye volt az akkori expo még akkor is, ha személyesen nem is látták a Praterben felépített díszes pavilonokat, csupán a sajtóvisszhangok és az ismerősök esetleges beszámolóinak szűrőjén keresztül voltak részesei a civilizáció, a kultúra, a fejlődés, az együttműködések és a világbéke ezen ünnepének. Mindezzel együtt számos találmány, művészeti alkotás vagy ipari termék mindmáig életünk részét képezi, a Sanitäts-Pavillon kiállítói és

A betegszállító- és az orvosi kocsi rajza. (Forrás: Billroth – Mundy: *Über den Transport der im Felde Verwundeten und Kranken*. Wien: Gerold; 1874. URL: http://digital.onb.ac.at/OnbViewer/viewer.faces?doc=ABO_%2BZ133373007)

látványosságai közül a Vöröskereszt, a többi segítség-szervezet és a katona-egészségügyi szolgálat napjainkban is az élet és az emberi szükséghelyzetek számos területén nyújt segítséget a szenvedés, a nyomorúság idején. A XX. – és sajnálatosan a XXI. – század háborúságai és természeti katasztrófái pedig mindmáig bizonyítják e szektor létjogosultságát, technikai-technológiai-tudományos fejlesztésének fontosságát.

Jegyzetek

- [1] Zichy J. Országos vagy világhiállítás kell-e nemzetünk ezer éves ünnepére?. Magyar Ipar. Rendkívüli melléklet a Magyar Ipar 1891. évi 10-ik számához: 2.
- [2] Révai nagy lexikona. 11. kötet. Budapest: Révai; 1914. p. 589. adatközlése alapján
- [3] Zichy J. Országos vagy világhiállítás kell-e nemzetünk ezer éves ünnepére?. Magyar Ipar. Rendkívüli melléklet a Magyar Ipar 1891. évi 10-ik számához: 3.
- [4] Révai nagy lexikona. 11. kötet. Budapest: Révai; 1914. p. 589.
- [5] Weltausstellung 1873 in Wien. Nr. 44. Wien: K.k. Hof u. Staatsdr.; 1872. p. 1-3.
- [6] Weltausstellung 1873 in Wien. Nr. 3. Wien: K.k. Hof u. Staatsdr.; 1872. p. 5.
- [7] Vö. Esmarch F. Über den Kampf der Humanität gegen die Schrecken des Krieges. Kiel: Schwers'sche Buchhandlung; 1869. p. 9.
- [8] Pastinszky I., ifj. Jean Henry Dunant, a Vöröskereszt alapítója születésének 150 éves évfordulója. Honvéddorvos. 1978: 357-358.; Servais O. A katonáorvos és a Genfi egyezmények. Budapest: Magyar Honvédség Egészségügyi Szolgálatfőnökség; 1990. p. 12-13.
- [9] Jegyzéke azon államoknak, melyek eddigelé a háborúban megsebesült katonák sorsának javítására nézve 1864. augusztus hó 22-én létrejött genfi egyezményhez hozzájárultak. In: Mellékletek a „Szabályzat a M. Kir. Honvédség egészségügyi szolgálatára” IV. részéhez. Budapest: Pallas; 1905. p. 6.
- [10] Az 1864-ik évben április 22-én Genfben kötött egyezmény. In: Mellékletek a „Szabályzat a M. Kir. Honvédség egészségügyi szolgálatára” IV. részéhez. Budapest: Pallas; 1905. p. 1-3., az idézet forrása: p. 1.; Az 1868-ik évi október 20-iki pótczikkek. In: Mellékletek a „Szabályzat a M. Kir. Honvédség egészségügyi szolgálatára” IV. részéhez. Budapest: Pallas; 1905. p. 4-5.
- [11] Vö. újabban: Pogányné Rózsa G. A kórházvonalatok alkalmazásának kezdete a (magyar) katona-egészségügyben. Honvéddorvos. 2022; 1-2: 44-58.; Kovács B. K. Képek a katonai légitelítő repülés történetéből. I. Honvéddorvos. 2022; 1-2: 59-69., illetve a cikksorozat folytatása Uott. megjelenés alatt.
- [12] Vö. Henry Dunant. Bionity.com's Life Science Encyclopedia. URL: https://www.bionity.com/en/encyclopedia/Henry_Dunant.html (letöltés dátuma: 2022. szeptember 22.); Kapronczay K. Jean Henri Dunant emlékezete. Orvosi Hetilap. 1978: 1858.
- [13] Mundy, Jaromir Frh von. In: Österreichisches biographisches Lexikon. 1818-1950. Bd. 6. Lfg. 30. Wien: Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften; 1975. p. 440.
- [14] Vö. Militär-Sanität und freiwillige Hilfe im Kriege: Gruppe XVI – Section III. – Lit. e.; Special-Katalog; ausgegeben am 1. August 1873. Wien: Seidel; 1873. p. 5-9.
- [15] Bugyi B. Wittelshöfer Lipót. Orvosi Hetilap. 1983: 1208-1209.; Szinyei J. Magyar írók élete és munkái. 14. kötet. Budapest: Hornyánszky; 1914. col. 1596.; Wittelshöfer Leopold. In: Österreichisches biographisches Lexikon. 1818-1950. Bd. 16. Lfg. 71. Wien: Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften; 2020. p. 292.
- [16] Wiener Medizinische Wochenschrift. Erster Jahrgang No. 1. Sonnabend, den 5. April 1851: 1.
- [17] Rudisch F, ifj.: „Die Kultur kommt nich von Osten.” Viták a tanítási nyelv kérdéséről Bach-korszak végi bécsi és pesti orvosi szaklapokban. Kaleidoscope. 2019. 19: 239. URL: <http://www.kaleidoscopehistory.hu/index.php?subpage=cikk&cikkid=511> (letöltés dátuma: 2023. július 24.) DOI: <https://doi.org/10.17107/KH.2019.19.235-251>
- [18] Wittelshöfer Lipót. Orvosi Hetilap. 1889: 29.
- [19] An Hernn Dr. Wittelshöfer, Redakteur der Wiener Medizinischen Wochenschrift. Der Militärarzt. 1. Jg. Nr. 1: col. 1-3.
- [20] Billroth Theodor. In: Österreichisches biographisches Lexikon. 1818-1950. Bd. 1. Lfg. 1. Wien: Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften; 1954. p. 85.
- [21] Vö. Pimser F. Heeres-Wesen. In: Bericht über die Weltausstellung zu Wien im Jahre 1873. Red. Frierich Bömches. Triest: Buchdruckerei der österr. – ungar. Lloyd; 1874. p. 434-445.

- [22] Mosegig-Moorhof A. von. Militär-Sanität und freiwillige Hilfe im Kriege : (Gruppe XVI, Section 3) : Bericht. Wien: Hof- und Staatsdr. ; 1874. p. 58.
- [23] Wap. Levensbericht van Dr. Gomarus Franciscus van Dommelen. In: Jaarboek van de Maatschappij der Nederlandse Letterkunde. Leiden: Brill; 1876. p. 105.
- [24] Nieuw Nederlandsch biografisch woordenboek. Deel 4. Leiden: Sijthoff; 1918. URL: https://www.dbnl.org/tekst/molh003nieu04_01/molh003nieu04_01_1473.php (letöltés dátuma: 2023. július 27.)
- [25] Cziffer E – Fröhlich P (szerk.). Gipsztechnika, ortézisek. Budapest: Modern Sérültellátásért Budapesten Alapítvány; 1999. p. 3.
- [26] Nieuw Nederlandsch biografisch woordenboek. Deel 8. Leiden: Sijthoff; 1930. URL: https://www.dbnl.org/tekst/molh003nieu08_01/molh003nieu08_01_1849.php (letöltés dátuma: 2023. július 27.)
- [27] Das Genfer Kreuz im Prater. Allgemeine Wiener Medizinische Zeitung. 1873: 351., 540.
- [28] A VI. nemzetközi orvosi congressus kiállítása. Orvosi Hetilap. 1879: 854.
- [29] Die Universität im Prater. Allgemeine Wiener Medizinische Zeitung. 1873: 389.
- [30] A pozsonyi IV. honvédkerület szab. állom. tisztképző tanosztály önképző egylete megalakulásának rövid kivonata. A Honvéd. 1873: 14.
- [31] Die Privat-Konferenz vom 6. bis 9. Oktober im Sanitätspavillon der Wiener Weltausstellung. Wiener Medizinische Wochenschrift. 1873: col. 936–939.
- [32] Billroth T – Mundy J von. Über den Transport der im Felde verwundeten und Kranken : nebst den Verhandlungen der auf Einladung der Herren Dr. Dr. Billroth, v. Mundy und Wittelshöfer im Sanitäts-Pavillon der Wiener Weltausstellung 1873 vom 6. – 9. October versammelten internationalen Privat-Conferenz über Verbesserung der Pflege der im Felde Verwundeten und Kranken. Wien: Gerold; 1874.
- [33] Die Internationale Privat-Konferenz. Der Militärarzt. 1873: col. 145–150., 153-159., 161–166.

használták, mert az elemzés készítői számára sajnos csak ez az MTI verzió volt szabadon elérhető. Ez az eszköz lehetővé teszi, hogy a felhasználók tízezer karakteres szöveg alapján MeSH tárgyszavakat kapjanak eredményül. A vizsgálandó húsz közlemény címét és absztraktjait másolták be, így készült el az az output, amely a gépi indexelő eszköz vizsgálatát lehetővé tette.

Többféle eredmény is kérhető a lekérdezés során, lehet egy szűkebb adathalmazt választani (Just the Facts (JTF)), és van lehetőség a teljes elemzést (Full Listing) is kinyerni. Mindkét listában a tárgyszavak rangsorolva vannak az alapján, hogy melyek a legfontosabbak a vizsgált közlemény témájának tekintetében.

Minden közleményről 14-féle adatot állítottak össze. A közlemények azonosítására szolgáló PMID mellett szerepelt a folyóirat témaköre, a folyóirat címe és a közlemény megjelenésének hónapja. A tárgyszavazás összehasonlításához megszámozták a gép és emberi indexelés során adott tárgyszavak számát, hány olyan szó volt, amelyet csak a gép, vagy csak az ember választott ki, hány olyan volt, amelyben egyezett a két indexelési módszer. A tárgyszavak száma mellett felsorolták magukat a tárgyszavakat is, megvizsgálták, hogy mely tárgyszavak voltak, amelyeket vagy csak a gép, vagy csak az ember választott ki és melyek voltak azok a tárgyszavak, amelyben megegyezett a két módszer.

Ez az adatmennyiség már elegendő információt adott egy kiinduló elemzés számára. A vizsgálat során elemezték az emberi és gépi indexelés során kiválasztott tárgyszavak különbségeit, vizsgálták, hogy ez az eredmény hogyan változik a magasabb, illetve az alacsonyabb impakt faktorú folyóiratok esetén. Igyekeztek megnézni, hogy hogyan tér el az emberi és a gépi indexelés eredménye, illetve milyen anomáliák és minták figyelhetők meg a két módszer között. Vizsgálták a nemi és életkori címkék használatát, a tárgy-szó-szinonimák kiválasztásának eltérését is.

Eredmények

A közlemény szerzői részleteiben is elemzik az egyes közlemények tárgyszavazását, az emberi és gépi indexelés eltéréseit.

Közlemények minősége alapján

Az eredmények azt mutatják, hogy az MTI eredményessége eltérést mutat a magasabb és alacsonyabb IF értékű folyóiratokban megjelent közlemények indexelése során.

Az emberi indexelési folyamathoz képest több tárgyszót választott ki a magasabb IF-ú folyóiratok

esetében. A IF érték alapján magasabban értékelt folyóiratok közleményeinek esetében több volt az egyezés az emberi és a gépi indexelés között.

Címkézés

A vizsgálatba bevont közlemények közül 18 emberi csoporttal foglalkozott: korosztályra vonatkozó és nemi címkézésre is lehetőséget adtak a közlemények. A gépi indexelés ezen a téren mutatkozott a legkevésbé megbízhatónak. A nemre vonatkozó címkézések során a „férfi” címkéket általában előrébb rangsorolta, mint a „női” címkéket.

Többször is előfordult, hogy a gépi indexelés nem vette figyelembe az „idősek” (Aged) csoportokra vonatkozó címkézési lehetőséget.

Szinonimák használata

A szinonimák tekintetében az emberi indexelő gyakrabban választotta a részletesebb tárgyszót, amíg a gép az általánosabb megközelítésű szinonimát rendelte a közlemény mellé. De ezt sem tette következetesen.

Következtetések

A tanulmány szerzői többször is kihangsúlyozzák, hogy további vizsgálódások szükségesek. A húsz közlemény eredményének elemzése alapján az emberi és gépi indexelés különbségeivel kapcsolatban az alábbi megállapításokat foglalják össze:

1. A gép több tárgyszót rendelt és pontosabban választott tárgyszavakat a magasabb impakt faktorú lapokban megjelent közlemények esetében.
2. A tárgyszavak rangsorolása során a gép nem használta következetesen az időskorra és a nemi különbségekre vonatkozó címkéket.
3. Lehet, hogy a gépi indexelés során több esetben megfelelőbb szinonima került kiválasztásra, azonban nem volt következetes a tárgyszóválasztás.

Az NLM több változtatást és fejlesztést is kilátásba helyezett. Mivel a közleményben csak egy régebbi, 2011-es verziót volt lehetőség használni, így a legfrissebb verzió talán már orvosolt pár indexelési problémát.

A közlemény szerzői szerint egyelőre az MTI-re, mint automatizált indexelő eszközre való támaszkodás veszélyezteti a MeSH teaurusz használatának integritását, pontosságát és használhatóságát.

Az információkeresés során sokkal több munkát és szűrést vár el a felhasználótól egy releváns találati lis-

ta kinyerése. A könyvtárosok jelenleg több rutinnal rendelkeznek és megbízhatóbbak a tárgyszavazás terén.

Az MTI viszont mindenképpen befolyásolni fogja a publikálások minőségét. Az elemzés igazolta, hogy a gép nagyban támaszkodik a közlemény címére, ez a publikáló szerzőket pontosabb és konkrétabb címválasztásra fogja készíteni. Ha a cím metaforát, vagy kétértelmű kifejezéseket tartalmaz, az félre fogja vezetni a gépi indexelést.

A közlemény szerzői javasolják, hogy az NLM jobban vonja be a könyvtáros szakembereket az MTI fej-

lesztésébe, ugyanakkor kérik, a legfrissebb verzió tesztelésének lehetőségét is.

Elismerik, hogy cikkük kevés közlemény tesztelése alapján született, ugyanakkor azt is be kell látni, hogy az emberi indexelés is változott az elmúlt 20 év során, ma már máshogy tárgyszavaznak, mint tették azt 2000-ben.

Végül egy idézet a szerzőktől: „Célunk ebben a tanulmányban az volt, hogy példák sorával illusztráljuk a Medline automatizált indexelésével kapcsolatos lehetséges problémákat, és tegyük ezt meg akkor, mielőtt még az NLM befejezi ezt a mérőkövető számítógépes átállást.” ■

The screenshot shows the NIH National Library of Medicine website. The header includes the NIH logo and the text "National Library of Medicine" and "Lister Hill National Center for Biomedical Communications". A search bar is visible on the right. The main navigation menu includes "RESEARCH/R&D", "PUBLICATIONS", "DOWNLOADS", "PERSONNEL", and "ABOUT". The "RESEARCH/R&D" section is active, showing a list of projects: "LHCBC Project List", "Current Projects", "Health Information Standards and Discovery", "Natural Language Processing", "Image Processing", and "Legacy Projects". The "Natural Language Processing" project is selected, showing details for the "Indexing Initiative" project. The project description states: "The Indexing Initiative (II) project investigates language-based and machine learning methods for the automatic selection of subject headings for use in both semi-automated and fully automated indexing environments at NLM. Its major goal is to facilitate the retrieval of biomedical information from textual databases such as MEDLINE." The project is led by "Researcher: Jim Mork" and has a project link: "https://lhncbc.nlm.nih.gov/ii". A detailed description of the project follows, mentioning the development of the Medical Text Indexer (MTI) system and its use in NLM Indexers, Cataloging, and the NLM History of Medicine book collection.

<https://lhncbc.nlm.nih.gov/LHC-research/LHC-projects/NLP/indexing-initiative.html>

Szöveglelő – Találd meg magad az irodalomban!

Libertine Könyvkiadó, 2023.

DR. G. TÓTH ANITA

pszichiáter, Szabolcs-Szatmár-Bereg Vármegyei Oktatókórház,

Nagykállói Sántha Kálmán Tagkórház, Addiktológiai Osztály

gtohanita@gmail.com

A **Szöveglelő – Találd meg magad az irodalomban!** című kötet 2023 júniusában az Ünnepi Könyvhétre jelent meg a Libertine Könyvkiadó gondozásában, a Magyar Irodalomterápiás Társaság tíz tagjának munkájaként [1. kép].

A könyv első oldalán olvasható mottóban az irodalom mint erőforrás, gyógyító erő jelenik meg, és ez a könyv alapvető szellemiségét is meghatározza: „A széppróza és a vers gyógyír, orvosság. A valóság előidézte szakadást gyógyítja a képzelet szövetén.” (Jeanette Winterson, Lukács Laura fordítása).

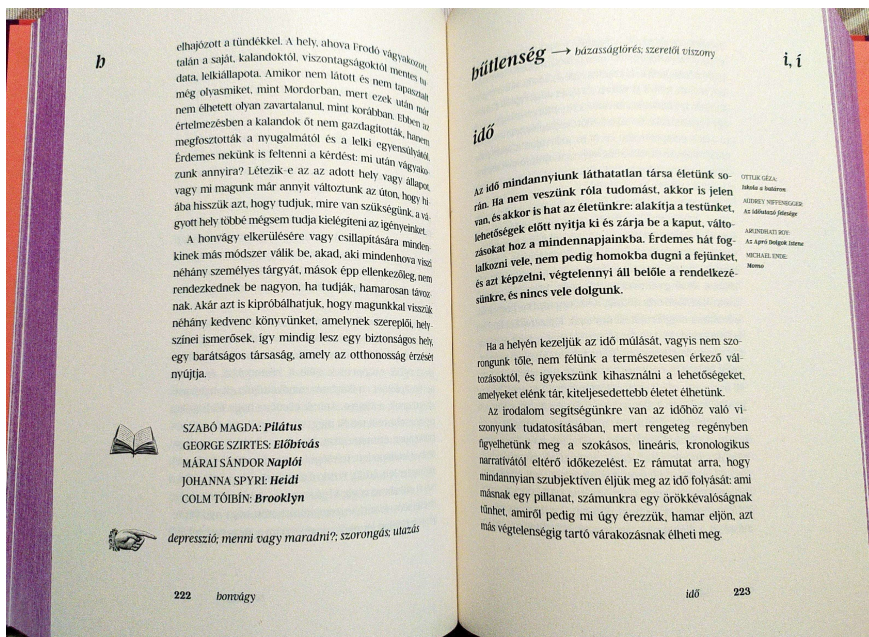
A könyvajánlás, az olvasmánylisták összeállítása különböző témákhoz, érdeklődési vagy kutatási területhez hagyományos könyvtárosi feladat. Az olvasmánytanácsadásról BÉRES JUDIT *Azért olvasok, hogy éljek* című könyvében részletesen ír, nemcsak a nemzetközi, főként brit specifikus válogatásokról, melyeket szülőknek, családtagoknak, nevelőknek nyújtott segítségként, támogatásként hívtak életre, hanem a hazai kezdeményezésekről is. Ilyen szempontú, könyvajánlásokat tartalmazó kötet azonban még nem jelent meg a magyar könyvpiacra, így ez a munka úttörőnek tekinthető. Előzménye az ELLA BERTHOUD – SUSAN ELDERKIN szerzőpáros *The Novel Cure: An A to Z Literary Remedies* és *The Story Cure: An A-Z of Books to Keep Kids Happy, Healthy and Wise* című könyvei, melyek felnőtteknek és gyerekeknek ajánlanak olvasmányokat betűrendbe szedett témákban. Susan Elderkin regényíróként is ismert Nagy-Britanniában, Ella Berthoud olvasásnépszerűsítő könyveket ír és festőművész. Mindketten biblioterapeuták, 2007 óta az általuk alapított *The School of Life*-ban nyújtanak biblioterápiás szolgáltatásokat.

A magyar változat ötlete SZABADOS ÁGNES-től, a Libertine Könyvkiadó tulajdonosától és DR. BÉRES JUDIT-tól, a Magyar Irodalomterápiás Társaság elnökétől közösen származik. Szabados felmérte, hogy a Berthoud – Elderkin-könyvek lefordításának nincs létjogosultsága, elsősorban azért, mert a brit szerzők által ajánlott szövegek jó része nem olvasható magyar for-

dításban. Ugyanakkor azzal is tisztában volt, hogy hasonló válogatás egy szerzőnek hatalmas, sokáig tartó munka lenne. Szabados felvetésére Béres Judit a Magyar Irodalomterápiás Társaság szakmai tudását ajánlotta, mely sokféle alapvégzettségű és a legkülönbébb alkalmazási területet ismerő tagjai által számos téma olyan tárgyalására is módot adhat, amelyek nemcsak irodalomterápiás, hanem mentálhigiénés, pedagógiai, pszichológiai vagy éppen pszichiátriai

1. kép (forrás: Libertine Könyvkiadó)

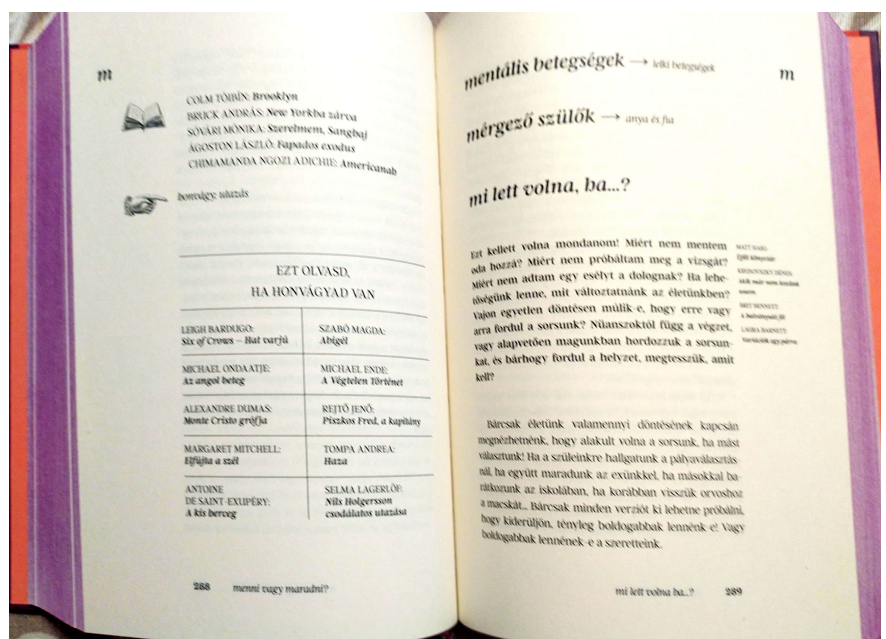

2. kép. (A szerző felvétele)

szakmai szempontból is megállják a helyüket. A kötet megalkotásában részt vettek: BÁLINT LILLA, DR. BÉRES JUDIT, BERTA BEÁTA, BORBÉLY ZSUZA, FEKETE EDINA, DR. MATUSZKA ISTVÁN, NOVÁK SZILVIA, RUDOLF PANKA, SZAKÁCS EMÍLIA és DR. G. TÓTH ANITA. A tíz szerző, valamennyien irodalomterapeuták, nemcsak stílusában, hanem a választott műveket, a megközelítés szempontjait tekintve is sokszínű corpuszt hozott létre. Tíz szerző, száz szócikk, csaknem ezer olvasmány. A logikus, áttekinthető szerkezetű, közel 500 oldalas kötet összerendezésében DR. NÉMETH LUCIA ANNA szerkesztője az érdem.

A Szöveglelő műfaji meghatározása nehéz: lexikon, szöveggyűjtemény vagy kézikönyv? Leginkább ez utóbbinak tekinthető, ugyanakkor az is nyilvánvaló, hogy nem lineáris, folyamatos olvasásra hív, hanem ábécérend szerint kereshetünk benne, de szócikkei mégis sokkal részletesebben tárgyalják az adott témát, mint a lexikonok esetében szokás. A szócikkek mellett, melyek legalább három szöveg részletesebb ajánlását és néhány egyéb címet tartalmaznak, a további célzott műválasztást listák segítik. [2. és 3. kép]

A kötet végén irodalomjegyzéket találunk, amely az említett kötetek bibliográfiáját foglalja össze szócikkek szerint. [4. kép].

3. kép. (A szerző felvétele)

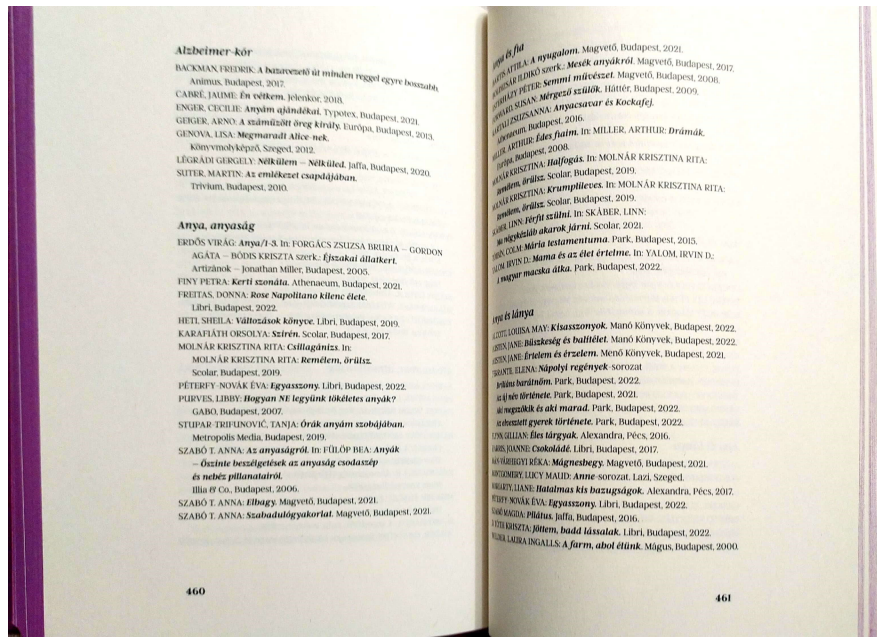
A szócikkek témái egyfelől az élet mindennapi területeit ölelik fel: pl. apaság, anya-lánya és apa-fia kapcsolat, gyerekkor, kamaszkor, férfitét, házasság, barátság, generációk viszonya és öröksége; másfelől normatív kríziseink: pl. öregedés, gyászfeldolgozás és -kísérés, özvegyesség, házasságtörés, önbizalomhiány, meddség; és aktuális témák is fontos teret kapnak: háború, járvány, klímaszorongás, menni vagy maradni, munkahelyi konfliktusok. Ezek mellett olyan problémák is a figyelem középpontjába kerülnek, amelyekről kevés szó esik vagy nehéz tabuk nélkül, előítéletmentesen tekinteni rájuk: ilyen pl. az autizmus, fogyatékkal élni, bántalmazó szülő, depresszió, pszichózis, evészava-

rok, testi és daganatos betegségek, függőségek. Olvasható a magunk örömeire olvasmányokat keresgélve, de önépítő könyvként javaslatokra, életvezetési tanácsokra lelve, bizonyos szócikkei esetében azonban egyértelműen közösség, szaksegítség igénybevételét ajánlják, mint az öngyilkosság, a gyerekkori szexuális abúzus vagy az egyedüllét tárgyalásánál. A szerzők az eddig megjelent interjúkban fontosnak tartják azt a célt is, hogy a szövegekkel dolgozó szakemberek, nemcsak irodalomterapeuták, hanem egyéb segítő hivatásúak, de oktatásban vagy a szociális szférában tevékenykedők is a témák alapján csoportosított szö-

vegajánlók alapján választhassanak olyan műveket, amelyeket maguk is használhatnak munkájukban, így segédkönyvként is alkalmazható.

A könyv egyik méltatója, KORMOS LILI azt emeli ki, hogy a kötet nemcsak azok számára hasznos, akik egy adott problémához keresnek akár mentőövként segítséget, olvasmányötleteket, hanem olyanoknak is, akik sokat olvasnak, de egy-egy témában különösképpen is szeretnének elmélyülni. Nemcsak azok a speciális szócikkek indíthatnak továbblépésre, pszichológiai vagy pszichiátriai segítség igénybevételére, amelyek mentális problémákra vagy súlyos traumákra hívják fel a figyelmet, hanem az ajánlott könyvek felé mozdulva az önismeret mélyítése iránti belső igény is megjelenhet, így adva indítást akár irodalomterápiás vagy más módszerű önismereti csoport, akár egyéni terápiában kísért önismereti út felé. „*Csodálatos, új tapasztalat volt, hogy a betűtengerbe merülve megszűnik az idegenség és a szorongás érzése, amely máskor egy pillanatra sem hagy el*” – fogalmaz DEBORAH FELDMAN *Unortodox – A másik út* című önéletrajzi könyvében, emellett azonban az is igaz, hogy nézőpontváltást, élethelyzetünkre való új rálátást nem könnyű egyedül elérni, ahogyan ezt DR. BÉRES JUDIT hangsúlyozza a *Nők Lapjának* adott interjújában. Egy terápiás folyamat „*egyszeri és megismételhetetlen pillanatokból tevődik össze – akárcsak egy színházi előadás*” – írja NOVÁK SZILVIA a terápia, terápiás kapcsolatok szócikkben.

A szövegek széles palettát ölelnek fel: a dalszövegtől a szórakoztató irodalmon, lektűrön keresztül a filozófiai szövegig, a klasszikustól a kortársig, magyar és világirodalmi munkák sokasága, zömében regények, kisebb részben novellák, versciklusok kerülnek terítékre. Az ajánlások alapját szubjektív válogatás szerint, de minél szélesebb irodalmi palettáról hozzák a szerzők, a témák is folytathatók, a szövegek is tovább sorolhatók a saját preferenciáink alapján. A szerzők ugyanakkor törekedtek rá, hogy mégsem szubjektív könyvajánlók szülessenek, hanem átgondolásra készítő, ilyen értelemben terápiás szempontokat emeltek ki a művekből, olyan aspektusokat, amelyek sorsközösségben való átélésre hívnak, megfogalmazhatóvá tesznek megragadhatatlannak látszó tapasztalatokat. „*Jó érzés, ha az ember valahol törzsvendégnek érezheti magát*” – emeli ki a hajléktalanság szócikk

4. kép. (A szerző felvétele)

írója, BERTA BEÁTA az *Alkonyzóna – Hajléktalan művészek antológiája* című kötetből az *Álom* című novella egyik részletét, majd hozzáteszi: „*Hát nem így vagyunk ezzel mindannyian?*”

A könyveink ugyanakkor szavakat tudnak adni a digitális életünktől idegen tapasztalatainkhoz, és segítenek a szemben álló vagy mellettünk lévő másik szempontjait is megérteni, legalább kérdésselvetésekkel közelebb jutni hozzá. Ahogyan DR. MATUSZKA ISTVÁN teszi a daganatos betegség szócikkben: „*Miként lehet elviselni a kezeléseket okozta nehézségeket? Lehetünk-e bölcsőbbek, elfogadóbbak a betegség hatására, és mennyiben változik meg a perspektíva, amelyből a diagnózis előtti életünkre tekintünk?*”

A szerzők bíznak benne, hogy a felsorolt felhasználási lehetőségek mellett ez a hiánypótló kötet a könyvtárosi munkában is minden bizonnyal hasznos segítség lesz.

Források:

1. Béres J., *Azért olvasok, hogy éljek*. Pécs: Kronosz Kiadó; 2017. p. 16–25.
2. Balázs B. „*Valaki már járt odalent a mélyben, és felhozta nekünk a szavakat*” – Élni segít az irodalomterápia. *Nők Lapja* 2023.06.09. (Letöltés dátuma: 2023. szeptember 25.) <https://www.noklapja.hu/aktualis/2023/06/09/irodalomterapia-lelek-szoveglelo>
3. Kormos L. Egy jó könyv arról, hogy mit olvassunk. *Jelen* 2023. augusztus 31. (Letöltés dátuma: 2023. szeptember 25.) <https://jelen.media/kultura/egy-jo-konyv-arrol-hogy-mit-olvassunk>
4. Feldman D., *Unortodox – A másik út*. Hogyan fordítottam hátat a haszid közösségnek. Fordította Getto Katalin. Budapest: Libri Kiadó; 2020. p. 73.

Szerzői útmutató | *Author guidelines*

Az Orvosi Könyvtárak a MAGYAR ORVOSI KÖNYVTÁRAK SZÖVETSÉGE (MOKSZ) szakfolyóiratoként az érintkező szakterületeken készült tudományos közleményeket, ezen szakmai közösség életével, napi munkájával kapcsolatos cikkeket és érdeklődésére számot tartó híreket tesz közzé open access formában.

Az egyes rovatok rövid bemutatása (ld. a borító hátoldalán) leendő szerzőink számára kínál fel lehetőségeket készülő publikációik céljának, műfajának megválasztásában.

Az Orvosi Könyvtárak – néhány indokolt kivételtől eltekintve – kizárólag máshol még nem publikált írásokat közöl. A szerkesztőség az elektronikus postacímére (ok.szerkesztoseg@gmail.com) megküldött kézirátokat úgy tekinti, hogy azok közrebecsátása minden feltüntetett szerző közös akaratával történik. A közlésre való elfogadás jogát a szerkesztőség fenntartja, az eredeti szövegváltozatokat – a szerzői szabadság és felelősség meghagyásával – szakmai és nyelvi szempontból lektorálja, a megjelent közlemények tartalmáért a szerzők felelnek.

Kérjük Tisztelt Szerzőinket, hogy nevük mellett munkahelyüket (amennyiben van) és elektronikus elérhetőségüket is tüntessék fel, a közlemény címét pedig magyar és angol nyelven szerepeltessék.

Az „Eredeti közlemények” rovatba szánt művek kézirátának emellett tartalmaznia kell:

- a cikk magyar és angol nyelvű rezüméjét (maximum 100-100 szó terjedelemben);
- a közlemény tartalmát tükröző 3-5 angol és magyar nyelvű kulcsszót;
- a közlemény végére rendezett jegyzeteket, a hivatkozott (szak)irodalom és a közölt képek forrásait.
- A jegyzetek tartalmazzák az azonosításhoz szükséges adatokat, formai szempontból pedig kövessék a *Vancouver* hivatkozási módszert.

Példák a különféle forrástípusok esetében:

- **teljes könyv**
Tringer L. A pszichiátria tankönyve. 5. átdolg. kiad. Budapest: Semmelweis; 2019. 604 p.
- **könyvfejezet**
Ashley M. Legal aspects of consent to treatment and the nature of malpractice claims in the United Kingdom In: Kay S, Wilks D, McCombe D ed. Oxford Textbook of Plastic and Reconstructive Surgery. Oxford: Oxford University Press; 2021. p. 1597–1604.
- **folyóiratcikk (1–6 szerző)**
Phimister EG, Hamel MB, Morrissey S, Rubin E. The Science behind the Study. N Engl J Med. 2022 June 2; 386 (22): 2138. DOI: 10.1056/NEJMe2206397
- **folyóiratcikk (6-nál több szerző)**
Richeldi L, Azuma A, Cottin V, Hesslinger C, Stowasser S, Valenzuela C, et al. Trial of a Preferential Phosphodiesterase 4B Inhibitor for Idiopathic Pulmonary Fibrosis. N. Engl J Med 2022 June 9; 386 (22): 2178–2187. DOI: 10.1056/NEJMoa2201737
- **internetes forrás**
Kirkman E, Watts S. Combat Casualty Care Research Programme. J R Army Med Corps. 2014 Jun;160(2):109–116. [letöltés dátuma: 2022. július 25.] URL: <https://militaryhealth.bmj.com/content/160/2/109.long>. DOI: 10.1136/jramc-2014-000254

(A Vancouver hivatkozási módszerrel kapcsolatban részletesebben vö. The Medical Library Association Style Manual. Rev. September 2019. Chicago, IL : Medical Library Association; 2019. [letöltés dátuma: 2022. augusztus 17.] URL: <https://www.mlanet.org/page/style-manual>)

Megjelenés: *Appearance:*
elektronikusan *electronic*

Periodicitás: *Periodicity:*
negyedéves *quarterly*

Kiadó: *Published by:*
Magyar Orvosi Könyvtárak Szövetsége *Hungarian Medical Library Association*

Felelős kiadó: *Publisher in Charge:*
SZLUKA PÉTER *PÉTER SZLUKA*

Főszerkesztő: *Editor-in-Chief:*
GACSÁLYI TÖLGYESI ÁGNES *ÁGNES GACSÁLYI TÖLGYESI*

Honlap: *Website:*
<https://moksz.org> *<https://moksz.org>*

Facebook: *Facebook:*
<https://www.facebook.com/orvosikvtarak> *<https://www.facebook.com/orvosikvtarak>*

Szerkesztőbizottság: *Editorial Staff:*
GACSÁLYI TÖLGYESI ÁGNES *ÁGNES GACSÁLYI TÖLGYESI*
POGÁNYNÉ DR. RÓZSA GABRIELLA (PHD) *DR. GABRIELLA POGÁNYNÉ RÓZSA (PHD)*

Szerkesztőség: *Editorial Board:*
E-mail: *E-mail:*
ok.szerkesztoseg@gmail.com *ok.szerkesztoseg@gmail.com*

Telefon: *Phone:*
+36 70 610 4093 *+36 70 610 4093*

Tervezés, tördelés: *Design, layout editor:*
BRÁTÁN VERA *VERA BRÁTÁN*

Adószám: *Tax Number:*
18230082-1-42 *18230082-1-42*

ISSN 2061-0378

DOI: 10.18424/OK.2023.3

ORVOSI • 2023/3
KÖNYVTÁRAK